

دملا امیردپوان

ترتیب
دمحمد معصوم هوتک

اوکویل-کاناڊا

مارچ ۲۰۰۲ع

Ketabton.com
www.hotakonline.com

ملا امير او د پوان يې

دملا امير د پوان دغه نسخه، چې ماد چاپ له پاره تياره كړه، ماته د ۱۳۲۵ ش كال په سر كې په كندهار كې لاس ته راغله او تركتولو وروسته يې راته څرگنده سوه چې دانسخه دارواښاد حاجي دوست محمد پرېڅ له كتب خانې راوتلې وه^۱. حاجي صاحب مرحوم پخپل قلم ځای ځای د شاعر نوم دنوموړي خطي نسخې پرڅنډو كښلې و^۲.

دملا امير د پوان د حجم له مخې وړو كې د پوان دئ او (۸۰) غزلي او نظمو نه لري خود الفبي د ټولو پټيو غزلي پكښې سته. د پای پاني يې د (ياء) ردیف ته رسېدلې دي خو څو پاني يې كڼو دي. مادانسخه تر موندلو څو مياشتې وروسته د زېري په جريده (د ۱۳۲۵ ش كال ۹ - ۱۰ گڼه) كې معرفي كړه او دهغې ليكنې لنډيز دلته مكرر انقلوم:

^۱ حاجي دوست محمد پرېڅ د سراج الملت والدين امير حبيب الله خان د پاچهۍ په دوهم كال (۱۲۸۲ ش) په كندهار كې زېږېدلى او د ظاهرشاه د پاچهۍ په شپږدم شتم كال (۱۳۴۸ ش) په كندهار كې وفات او پخپله پلرنۍ هديره كې ښخ دئ. پلار يې قيام الدين خان اونيکه يې محمد يوسف اخوندزاده نومېدى. د حاجي دوست محمد پرېڅ پېشه سوداگري وه او د څورلسمې هجري شمسي پېړۍ په دېرشمو كلونو كې يې د كندهار د شاه بازار په ختيځه راسه كې د پونبلي چارو شمال ته د خارجي بوټونو پلورنځى درلود. حاجي صاحب په پښتو ژبه د نثر په برخه كې قلم چلاوه او يوه غني كتابخانه يې درلوده چې د پښتو وپارسي و عربي ژبو خطي نوادر يې پكښې خوندي كړي وو. دده كتابتون په كندهار كې دارواښاد محمد حليم سلېمي (۱۳۸۴ ش مې) تركتابتون وروسته د خطي نسخو د كيفيت او كميت له دركه مشهوره كتابخانه وه. د بايزيدروښان نوې موندل سوې رساله، چې د علم درسا لې په نامه په ۱۳۲۴ ش كال دارواښاد سرمحقق دوست شينواري په سريزه او سمون په كابل كې خپره سوه، د حاجي دوست محمد پرېڅ له كتابتون څخه راوتلې وه. د حاجي دوست محمد پرېڅ زوى نور احمد پرېڅ هم د پښتو ژبې ليكوال او د طلوع افغان اخبار پر كاره همكارو. نور احمد پرېڅ په ځوانۍ كې مړ سو (دى بايد له ارواښاد پوهاند ډاكټر نور احمد پرېڅ سره مغالطه نه سي).

^۲ زه (هوتك) د نوموړي ليك دده د كتابتون دنورو نسخو د كتلوله خاطر په پېژنم اوزما په كتابتون كې د حاجي دوست محمد پرېڅ په قلم داخوند دروېزه دمخزن الاسلام ځيني برخې سته چې دخپل كتابتون د يوې نسخې اودارواښاد سلېمي د كتابتون د كومې نسخې تر مقابله كولو وروسته يې ياداښت كړي دي. د حاجي صاحب مرحوم ليك په نسبتاً ښكلو خطونو كې راټلاى سي.

د ملا امیر دیوان

ملا امیر د خور لسمي هجري قمري پېړۍ په سرکي په کندهارکي يوله هغو شاعرانو څخه و ، چي مردف دېوان يې درلود او شعرونه يې دخلکو خولوته لوېدلي وو . هسي خوپه پښتنو شاعرانو کي مـورـد (امير) او (امير محمد) په نامه څوتنه پېژنو ، خوپياوړي محقق پوهاند عبدالشکور رشاد د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷ مخ) کي د امير په نامه يوشاعر معرفي کړی دئ ، چي زموږ تریخت لاندي ملا امير سره يې ځيني گډه وجوهات سته . دی ليکي :^۳ امير په خټه پوپلزی و ، د کندهار د تلوکان^۳ په کلي او سپده دده د پښتو مردف دېوان شته او د پارسو او عربي دېوانونو د لرلو په باب يې هم خبري کيږي دده ژوند د ۱۲۹۱ هـ ق کال^۴ په حدودو کي ټاکلای شو او عمر يې تر ۹۵ کالو پوري رسېدلی دې . له دېوانه څخه يې معلومېږي ، چي د ژوند وروستي کلونه يې په گرش (هيلمند) کښي تير کړي دي .^۵

ددغي ليکني په استناد د ((فرهنگ زبان و ادبيات پښتو)) محترم مولف هم دده يادونه کړې ده . په پښتانه شعراء کي د امير د کلام د (ی) ردیف څلور پښتو بيتونه خوندي دي . زه په غوڅه توگه حکم نه سم کولای ، چي (امير) او (ملا امير) به يوسړی وي . د (امير) په باب خو لوی محقق پوهاند رشاد ليکي ، چي ظريفه او شوخه طبعه يې درلوده . د ملا امير په دېوان کي مادظرافت او شوخی صريحه نمونه ونه موندله . خو د عصر او وخت نژدېوالي اود اوږده عمر تېرول او د ملا امير په

^۳ تلوکان د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ مربوط کلی دئ ، چي د کندهار ښار لويديځ لورته پروت دئ .
شاوخوا يې دانگور و باغونه دي . د پښتو او فارسي ژبي شاعر او د تاليفاتو څښتن ساگزی ملاحسن اخوند (۱۱۷۷- ۱۲۴۵ هـ ق) د همدغه تلوکان دئ . فارسي دېوان يې چاپ سوی دئ . زما (هوتک) سره يې يوه ښکلې قلمي نسخه سته ، چي دهرات د نائيب الحکومه سعد الدين خان د زوی عبدالعلي خان (خان آغا ؟) په پرمانيست د (محمد رحيم الکوزي قندهاری الاصل ساکن هرات) په قلم ليکل سوی دئ .
^۴ دغه کال په پښتانه شعراء کي ۱۳۹۱ هـ ق راغلی دئ ، چي چاپي غلطی ده . دغه غلطی زما په پورتني مقاله کي ، چي په (زيري) جريده کي خپره سوی ده ، بياتکرار سوی ده . د مقالې تراچاپ وروسته ما افاضل استاد په دې باب خبري هم وکړي او ما وعده ورکړه ، چي دغه غلطی به يو وخت سموم . دادئ اوس اووه ويستمه د مارچ ۲۰۰۶ ع) مي خپله ژمنه پوره کړه .

دملا اميرديوان

دېوان کي د (نهرسراج ويالې) يادونه⁵ (۱) بيا هغه وجوهات دي، چي ددوی ترمنځ شريک دي. د اوسنيو ماخذونو، روايتو او دېوان څخه دا فيصله گرانه ده، چي ((امير)) او ((ملا امير)) به يوشاعروي. په هر صورت زه اوس دی د ((ملا امير)) په نامه د موجوده دېوان له مخي تاسي ته درېپېژنم او دېوان يې درته معرفي کوم. نوره څېړنه به راتلونکي ته پرېږدو. گوندي داسي مواد لاس ته راسي، چي ددې موضوع له سپينېدو سره مرسته وکړي.

زما د کتابتون په خطي نسخو کي د ملا اميرديوان سته، چي نوم يې ((مخبر العشق جديدي)) پرايښی دی. ديوان مردف او دپای له خوانيمگري دی. د وروستۍ پاڼي رکاب يې (خما مقصود) ليکلی دی، چي دا کلمات دراتلونکي مخ دلومري بيت شروع ده. نسخه پر عادي کاغذ په توره سپاهي ليکل سوي ده او دې پر بې سليقي او بېسواده کاتب کار معلومېږي. څرنگه، چي دېوان نيمگري دی، دکاتب نوم او د ليکلو کال يې نسته. د دېوان پر څنډو څو ځايه ۱۳۲۷ او يو ځای ۱۳۲۸ کښل سوي دي. نه پوهېږم، چي دابه د ليکلو کال يا کلونه وي که يا؟ د دېوان ټولي غزلي اتياوو ته رسېږي او د (ی) رديف هغه څلوربيته، چي د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷مخ) کي خوندي دي، دلته نسته. که (امير) او (ملا امير) يوشاعروي، نوښايي دغه بيتونه به په هغو پاڼو کي وي، چي ضايع سوي دي. د دېوان پيل داسي دی:

له بسم الله وروسته. هذا کتاب مخبر العشق جديدي.

نن مشغول سه په الحمد و په ثنا په دهان کښي دي چليږي ژبه ستا

⁵ د نهرسراج د ويالې يادونه زه پردې خبره دليل بولم، چي ملا امير په هيلمند کي هم استوگنه کړې ده او احتمالاً په ((گرش)) کي.

د ملا امیر دیوان

هر بنده لــــره لازم ثنا گويي ده په قرآن کښي بيان کړي پاک مولا

++++

له د پوان څخه يې مادده د ژوند په باب زيات مشخص ټکي ونه موندل .
دامير حبيب الله (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ ق) يادونه يې خوځايه کړې ده:

د سراج المله والدين بنــــه د بده ده
ملا امير دده دو عاگوى⁶ نه د فرنگ يم

او يا:

د پردي عــــمرد امير حبيب الله وي
تر سايه لاندي ناست امتيان ستا محمد
تل مشغول د قندهار پــــه آبا دي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نژدې دی
ملا امير فقير دو عاگوى ده هر صبا محمد

د نهر سراج واله (و ياله) په ۱۳۲۵ هـ ق کال دهيلمند له رود څخه افتتاح
سوه⁷

د د پوان د (ب) ردیف ديوي غزلي مقطع داسي ده:

د يار لس صدی هــــم شپږ ويشت کاله
وو تېر شوي ملا امير بيان کوي له هره باب

⁶ ((دوعاگوى)) بايد دوي څپې ولوستل سي.

⁷ حبيبي - عبدالحی پوهاند - دافغانستان تاريخي بېنېليک - ۲۲۲ مخ

دملا اميرديوان

ديارلس سوه شپرويشت هق كال داميرحيب الله دپاچهي اووم كال
دئ. له دي ټولو خبروځه څرگندېږي ، چي داميرحيب الله دپاچهي
دوران دملا امير د شاعري د اوج زمانه ده . په دغه وخت كي دي سپين
ږيري دي ځكه وايي :

ملا امير په سپينه ږيره تل ژړا کړي
راشه زما پر غريبۍ وکړه پوښتنه

++++

اشعاريې دده پر علم او پوهي باندي شاهدي ورکوي . دتصوف خوايې
درنه ده . اخلاقي شعرونه هم لري . له اشعاروځه يې معلومېږي ، چي
ملا امير په سلوک کي دنقشبنديه طريقي پيرو دئ . دسلوک اوسير
پراوونه داسي بيانوي :

دوحدت له باغه درخته رانېکاره شوه
نه يې مثل په زمين لکه نشتر و

.....

د توحيد ترسوزن ووزه که يکتا يې
که دوتا يې ځان يکتا کړه يک بشر

.....

محبت د خدای نهال پر خپل زرگي کړه
او بـــــــــوه يې په چشمه د شريعت
اســـــــــم ذات د زړه صيقل د سالکانو
تصفيه د زړه راځي پـــــــــه طريقت
بيا به کشف و کرامات درته حاصل شي
پوشيده لـــــــــره دا حال د حقيقت
معرفت مي شناخت د خدای پر خپل طاقت ده

دملا اميرديوان

((ملا امير)) تعريف کــــوي دمعرفت

په دېوان کي يې يوه تقريبا بشپړه فارسي غزله او خوشير وشکر بيتونه سته. فارسي شعريې دتيتي سويې شعردئ او خوندورنه دئ.⁸

+++++

+

دادهغي ليکني لنډيزو ، چي ماشل کاله وړاندي دکابل په زېري جريده کي خپره کړې وه⁸ . تردې وروسته مي ددېوان قلمي نسخه د چاپ له پاره تياره کړه. اودتيارسوي متن يوه برخه مي (د ق ترديفه) پخپل خط په يوه جلا کتاب کي پاکنويسه کړه اونورکارله گران هيواد څخه دراوتلوله اسيته نيمگورپاته سو. دامتني اوخطي اصل يې له هيواده راته زمامورکراچي ته راوړساره اوماياله خانه سره کاناداه راوړ(۱۹۹۲ع). سرکال مي دکاغذوله منځه دامتني راوايست له سره مي وکوت اوکمپيوټري چاري مي يې بشپړي کړې اودخپلو هغو ليکنو په تاخچه کي به يې کنسېرډم، چي زماناچاپ اثار دچاپ په انتظار پکښې پراته دي.

دنوي کتني په ترڅ مي لازمه وبلل داخوتکي نورهم پرخپله پخوانۍ ليکنه باندي ورزيات کړم:

ملا اميردمتوسطي درجې ملا ، دتيتي سويې شاعر، دلورجوش و خروش مخلص سالک دئ اوپه سلوک کي دنقشبنديه طريقي لاروي دئ. دېوان يې له يوڅوغلورپرتو نورتول دسيراوسلوک مسئلوته وقف کړئ دئ اودتصوف غامض اوپېچلي موضوعات يې په ډېرساده

⁸ دنوموړي مقالې بشپړمتن زما دناچاپه اثر "کچکول" په لومړي ټوک ۲۲ مخ کي خوندي دئ.

دملا اميرديوان

شعري بيان ڪري دي .دده شعرله لويه سره هم فوق العاده ساده اوله هنري مزيتته خالي دئ اوفني کمزوري، قافيوي نيمگرتياوي اودوزن ناهماهنگي .بي دلوستونکي مخي ته ڊپري راڻي، خودتصوفي اړخ زياتوب بي دشعري قابليت د نه ورتيا له امله دشعر خوند ورننگ نور هم ورپيکه ڪري دئ . ده ته خپل شعرکله کله دومره لورنڪاره سوي دئ چي وايي پخته کار سالک به بي په بيان پوهبري (د ن رديف) خو حقيقت دادئ چي دده په شعري مفاهيم بيخي په ساده پيرايه کي بيان سوي دي .شاعرتنه دسيروسلوک او طريقت پرورشوباندي خان بالغ بنڪاري اود دستار ترلومه لري (د ع رديف) خو ڳاي بيا پخپله ورته خان ناقابل ايسي (د ف رديف) .شاعردسلوک دلاري خطرات هم له پامه نه دي اچولي اودآيات وحديث په استشهاد وايي چي په طريقت تربل هر مسلک د ملحدی خطرہ ڊپره ده (د ه رديف) . دي دخطرڳاي هم دخپلي تجربې اوپوهي له مخي نويو سالکانوته وربسي (د ن رديف) .

شاعر غواري دڳينو کلماتو په راوړلوسره خپله تواضع اوانڪسار تمثيل ڪري اودخان له پاره د(کمينه ، دون همته) کلمات ڪاروي خو ددغو کلماتو مروجي معناوي دعجزو انڪسار بنڪارندويي نه کوي ، بلکي استعمال بي دلاسه لاد شخصيت ددرناوي پله سپکوي .

دملا اميرپه دپوان کي ديولرتاريخي پېڻويادونه سوې ده چي مايي دلومري وارمعرفي په ليکنه کي مثالونه راوړي دي اوتاسي بي يوه برخه وړاندي ولوستل (دسراج الملت والدين اميرحبيب الله خان ، دکندهار دنايب الحکومه يادونه اودنهرسراج دويالي دکيندلوکار) . ددي پر څنگ دي وطن ته دروسانودراتگ خبرداري اودهغوپه مقابل

دملا اميرديوان

کي دغزا او جهاد هڅونه کوي (د * و * رديف) چي مادهمدي متن په (۲۱) مخ (۱) حاشيه کي تبصره پرکړې ده.

دملا امير شعري ژبه په عمومياتو کي دلويديځي لهجې ځانگړتياوي لري او په خصوصياتو کي بيا د هيلمندا وروزگان د شاوخوا پښتنو ژبه تمثيلوي. دی ځای ځای د شعري اړتيا له اسپته د کلماتو وروستي حرکتونه غورځوي او نعمتونه د نعمتون په شکل کارې.

داوه هغه ټکي چي يادونه به يې دملا امير د شعريه پوهېدلو کي مرسته وکړي.

محمد معصوم هوتک

اوکويل - کاناډا

۲۷ مارچ ۲۰۰۲ع

دملا اميرديوان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نن مشغول شه په الحمد و په ثنا
په دهه ————— ان کښي دي چلېږي ژبه ستا
ه ————— رنده لازم ثنا گوښي ده
په ق ————— ران کښي بيان کړي پاک مولا
صد درود و صد ————— لامه دي انعام وي
له ما خ ————— واره امتي پر خپل پېشوا
ه ————— م پر آل ه ————— م پرا صاحبو دده باندي
ه ————— م پ ————— ر واره گذشته و و انبيا
که ظاهر ————— ر باطن الف شوې مردانه يې
په لباس د (ج) په پت شي س ————— رتپا⁹
که د (ز) نسبت دي و ک ————— ر و خپل نفس ته
پر دغه ————— ر تقصير همېش ک ————— ر و ه ژړا
ښه محکمه پيال ————— ر ه نوش د قناعت کړه
بې صبري ده بدبختي ل ————— ر و يه بلا
شفقت د فقير و ع ————— ر ظ و نصيحت دی
زياتي نه ل ————— ر ي قدرت د ضرب پر چا
راش ————— ر ه و نيسه محکم دربار محکمه¹⁰
خان ورگ ————— ر ک ————— ر ه په مجلس دا وليا
هر گناه ل ————— ر ه زنگه ————— ر و نه پر زرگي دي
آيينه د زړه ل ————— ر ه زنگه ک ————— ر ه صفا
که صادق يې يک بيني يک جهتي ک ————— ر ه
د ت ————— ر و حيد پر لار ت ————— ر لای نه شي دو بين بيا

⁹ سرتپا = سرتريا

¹⁰ دانيم بيتي کت مټ وليکل سو

دملا اميرديوان

گمراهان دزمانې تر حساب تېر دي
(ملا اميره) کناره شه له هر چا

که ساقې راکه جامونه دکوثریا
په کارنه لورم دنیاو سیم و زریا
هست می ستا په هست موقوف ده فضل و کړې
پر خپل هست باندي دهست و کوره نظریا
په نظر دکام لانونو می منظور کړې
معتکف دي ددرباریم هم ددربیا
ممکنات چي رب پیدا کوره په قدرت خپل
دا هغه دي نښانې د پیغمبریا
هیخ دحسن سیال (بې) نشته په دنیا کښي
سیالی نه که ستا لکه رنگه شمس قمریا
چي پیدا یې ستا لکه رویه کل اشیا کړه
پاک الله پرتا عاشق، تي¹¹ کړې اظهاریا
و دیدن ته دي محتاج شگاه و گدای دي
که روزي می ستا دیدن شي په محشریا
زه چي مست ورنندان هغه دزمانې یم
د پرستان رندان هغه دي ستا ددربیا
عشق دي هسي سرگردان کرم په عالم کښي
نه پوهېږم په خپل نفع و ضرریا
بې صبري می شوه غالبه ستا په عشق کښي
قناعت پیاله که راکوړې پقدریا
دهجران په اور می هغه سیخه صنمه
(ملا امیر) که مفرح کړې په نظریا

¹¹ تي = ته بې

د ملا امير ديوان

صدقه شه صدقه شه دل و جان زما
 تـر ديدن و تـر ديدن دخيل جانان زما
 يـو ديدن و عاشقـانـو لره بس ده
 همپشه دوى ثناخوان دي د خوبان زما
 منتـظـر و رتـه و لارـدي بي اختياره
 كه معـمـور شي په ديدن دگل ريحان زما
 نه له سترگـو غايبـري نه په سترگو برابرده
 لار د عقل نشته چي خرگنده شي سبحان زما¹²
 هيڅ تعليم و عاشقـانـو و ته نه شي
 دواړه كـو نه دي پرې ايښي پر جانان زما
 شابـس شابـس د عـاشقـانـو پـر همت باندي
 چي يـك بـين شـو يـك جـهـتـه پـر ميدان زما
 (ملا امير) غريب دو بين دئ تي¹³ يكيين كړه
 رب كريم ده هم رحيم ده هم رحمان زما

چي طالب شوم دمطلبوب
 په كال سلب شوم مسلوب
 هسبي رنغ را باندي راغـي
 په مثال لـكه ايـوب
 د عشق دارنگ سـخته زورده
 بي بصر كئ¹⁴ عشق يعقوب
 كه معشوق هر خو جفا كـري

¹² ددې بيت څپې د غزلي دنور وبيتود څپو پر پرته زياتي دي.

¹³ تي = ته بي

¹⁴ كي = كړئ

دملا اميرديوان

وعاشق ته وي مرغوب
عاشقان چي همپسش ژاري
بمباران دي په مقبولوب
له دي رنځه به روغ نه شي
بسي ديداره د محبوب
د عشق هسي غالب كارده
خوار عاشق كاندي مغلوب
پخته كار عاشق هغه ده
چي خپل عشق كاندي محبوب
كه مخلوق تي عشق ظاهر شي
بسه يسي نه بولي كټب
ربه عشق مي پوښيده كړي
هم پر شرق هم پر غروب
له نقصانه عشق نگاه كړه
نفس حاضره پر شمال هم پر جنوب¹⁵
ملا امير غريب بيان كوي له عشقه
په مثال لكه مرغه اخلي حبوب¹⁶

له كامله پيالنه نوش كه په شتاب
پرهېزي شه له گناكه اجتناب
خپل باطن كړه پاكيزه له هره حېثه
خان لايق كړه چي منظور شي دا حباب
بعضي خلك په ظاهره پر آراسته وي
په باطن كي خباثت وي بي حساب

¹⁵ دانيم بيتي څلور څپي زيات دي

¹⁶ حبوب = داني . جمع يې حبوبات دي

دملا اميرديوان

بعضي خلگ په باطن سم آراسته وي
په شريعت¹⁷ وي هم ملامت هم په کتاب
دغه دواړه نقصاني په آخرت وي
چي حاضر شي په ميدان د سوال جواب
بختورده چي ظاهر باطن (بي) دواړه¹⁸
برابر د شريعت شوه د وهاب
راشه ټينگ پر شريعت شه که دانا بي
په شريعت به مفتوح شي د جنت باب
که خراغ د شريعت خدای په لاس درکړي
و بنه نور ته بي عاجز ماه و آفتاب
هغه څوک چي ردوي حکم د شرع
خلاص به نه شي د دوزخ د سخت عذاب
پت پنهان له خپله خدایه مشغولا کړه
د صدیق د سيني بوی تئ¹⁹ د کباب
کاملان مي غوصان د عشق د بحردي
خان جهان وځني هېر غرق په درياب
پيروي د کامل وکړه که صادق يي
زموږ په لاس ده د قرآن محکم تناب
ديارلس صدي شپږو بيشته کاله وو تېر شوي
ملا امير بيان کوي له هره باب

که وصال د جانان غـ و اړي په قيامت
په اخلاص و پـه تصديق و کړه طاعت

¹⁷ شريعت دلته د عوامو په شان دوه څپه بيز بايد ولوستل سي.

¹⁸ اصل: هغه بختورده چي ظاهر باطن دواړه

¹⁹ تئ = تلئ

دملا امیردیوان

په مجلس د دلبران — ووبه ورگ — شي
که دې ترک ک — دد ن — یازبب وزبنت
بې — قاده داد ن — یاهيخ باورنشته
په — مثال لکه تېزبادخي په سرعت
په دنيا پسي ه — لاکه زمانه ده
ابليس کاندي ح — رص غالب ترقناعت
دانایان مي دي مشغ — ول دیار په مینه
پروانه که د دنیا پ — ه زیان کثرت
اولیاء خ — دای نازولي په دوه کونه
بنه دیدار به ور عطا ک — پي هم جنت
توکل مو پر خپل خ — دای زموږ مو منانو
بې ل — ه خ — دایه تکیه نشته دراحت
بنه ت — قواو همت خوی د مسلمان ده
د شیطان تاب — عان ډک په خباث
امان را ک — پي د ابليس د بده خ — ویه
دده خ — ووی ده گ — مراهي بل فضیحت
مقصود تینگ ک — په سوا پر پرده²⁰
رضاجوی شه د بنه خ — دای هم د حضرت
محبت د خدای ن — هال پر خپل زړگي کره
اوب — وه بې په چشمه د شریعت
اسم ذات د زړه صیقل د س — الکانو
تصفیه د زړه راخي په ط — ریت
بیابه کشف و ک — رامات درته حاصل شي

²⁰ دانیم بیټی څلور څپي کم دی.

سوا = ماسوا . او ماسوا د خدای تعالی له ذات پرته نور موجودات او مخلوقاتو ته وايي (غیاث)

د ملا امیر دیوان

پوشیده لــــره دا حــــال د حقیقت
تــــر عرش پــــورته دي او یازره حجاب
داخل کپري عا ر فــــان بلند همت
معرفت مي شناخت د خدا ی پر خیل طاقت ده
(ملا امیر) تعریف کــــوي د معرفت

خوار عاشقه معشوق گوره که لري استقامت
نن دي واردي که پوهېږي د قرآن په تلاوت
عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي²¹
له تاثیرې²² پیدا کپري تــــوانگري و قناعت
که راه روېې ســــم پر لار د شریعت شه
ر هروي بې شریعته دي سالک له²³ قباحت
ملحدان په زمانه کي هسي ډېر دي
هیڅ خبر په شرع نه وي نه په ترک د جماعت
موحدان مي مستقیم همبش پر جماعت وي
له بڼه خدایه وي ترسان هم له عذاب د قیامت
په لباس د حلم پته شه سر تر پایه
د حلم لباس دي هر مومن له مرتبه د شرافت
حلم خوی د انبیاء و اولیاء دي که خبر یې
قهر غضب خوی د شیطان دي نه دي خوی د ولایت
غافلان د یاره ذکره، نقصاني په دواړو کونو
عاشقان صفت گویان د دلبرانو په دنیا هم آخرت
که تر عرش و کرسی لویه دي سینه شوه

²¹ اصل: عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي په هر دم.

او تر لاندې بیا ورته کښلې دي: د عالم مجلس کوه که ته دانا یې

²² له تاثیرې = له تاثیره یې

²³ سالک له = سالک لره

دملا اميرديوان

سواء الله به هسي غرق سې لکه فرعون هم جاهت²⁴
 (ملا اميره) پر عمل هيڅ تکيه مه کړه فضل غواړه
 دغه لوی فضل عظيم دئ چي يې درکړ هدايت

د خوبانو سردار تئ²⁵ پاس پر اسمان خوت
 تېر تر عرش و تر کرسی پر څښتن گران خوت
 چي مشغوله پسه صلوت طبيات شو
 هر گفتن يې درمرجان تر بنه دهان خوت
 د امت غم يې زرغون پر پاک زرگي و
 هېر يې نه و چي دربار ته د سبحان خوت
 پر دربار د حق تعالی يې قدر ډېر دئ
 وربخښلي يې امت ناز يې چلان خوت
 گفنگوی د گوی مگوی يې سره و کړ
 گوی بيان د شريعت دين يې روښان خوت
 د مگوی خبري پتي له هر چا دي
 پاک حبيب رب منع کړئ ډېر يې زيان خوت
 طی شوه نه فلک اتلس کاله يوه شپه وه
 بې مثالې بنه مجلس د دوی تر ميان خوت
 پنځه فرض لومونځونه شب و روز شول
 که چا ترک کړه آخرت لري²⁶ تاوان خوت
 پنځه فرض²⁷ چي ادا پسه جماعت شي
 خدای رسول به شي راضي دی په نېکان خوت
 مومنانو امر ونهې ټول پر خای کړئ

²⁴ جاهت:

²⁵ تئ = تلئ (دکندهار کړدود)

²⁶ لري = لره يې ، ته يې

²⁷ فرض کلمه دلته دوي څپي بايد ولوستل سي .

د ملا امیر دیوان

نصیحت د (ملا امیر) پور د دل و جان خوت

ز مور و تا ته دی سوالونه یا مغیث²⁸
له تا غواړو ډک جامونه یا مغیث
حاجتمند درتـــــــــــــــــه ولاړ دي بي شماره
فرياد رس يې، له تا غواړي حاجتونه يا مغیث
حاجت زماده ستا رضا په دواړو کونو
د رضا دي طلبگار يــــم په عمر و نه يا مغیث
هيڅ مقصود مي په ظاهر باطن بل نشته
ستا رضا ما خلاصوي له هر غمونه يا مغیث
ر به قطع انتظار د خووار عاشق کړي
رحم و کړه دیدار و کړه ته پر و کړه کرمونه يا مغیث
هر عاشق چي وي صادق په محبت کښي
تر چشمانو يې خوناب وهي موجوده يا مغیث
و خپل يار ته سل نظره د عاشق وي په هر دم
يو نظري يې ستا دوا دئ د زخمونه يا مغیث
رد، قبول دواړه موقوف ستا په رضا دي
و بنده ته څه معلوم دي ستا حکمونه يا مغیث
مومنان مي مقبولين په دوه جهان کښي
د تقوی توکل ډېر دي اجرتـــــــــونه يا مغیث
ښه خلعت خدای د ايمان و مور (ته) را کړئ
مور پر دا خلعت همپش کړو شکر تونه يا مغیث
پاک قرآن دي راستولئ لــــوی انعام ده
پکښي ډېر د حل حرمت دي بيانونه يا مغیث
ز مور ايمان پر پاک الله هم پر قرآن هم پر رسول ده

²⁸ مغیث (دمیم په پښ) فريادرس، هغه ذات چي فرياد ورته کېږي

د ملا امیر دیوان

د(ملا امیر) پر زړه ډېر د عشق داغونه یا مغیث

په کـــوڅه کي دي ولاړ دي رقيبان کج
همپشه راتـــه قـــهر يري غمازان کج
جنگ جـــدل مي له خپل نفسه شب و روز ده
بل پـــر څنگ راتـــه ولاړ ابليس شيطان کج
په خپل فضل دي اسباب د جـــهاد راکړ
په اسم ذات ســـره و هـــمه کافران کج
د مومن زړه مي تـــر عرش عظيم لوی ده
اته برجـــه پر ولاړ د بنـــمن حيران کج
روح بادشاه عـــقل وزير ده که يې گوري
نفس شيطان ورتـــه ولاړ دي پر ميدان کج
بنه تقوی و همت و کـــړه مدت ورکړه
اته برجـــه کـــړه محکمه له نقصان کج
بيغمي هيڅ پـــه کار نه ده د د بنمن دار له²⁹
د جـــرس په شان بيدار شه هم نالان کج
که غافـــل شوي له طاعته له اذکاره
و بېر بړه لـــه دوزخه لـــه نيران کج
محکمي دا اته برجـــه په طاعت وي
د غافـــل روح (مي) بندي ده د شيطان کج
سنگـــدلان چي بېديني که سبب داده
د معصيت په رنگ يې رنگ ده دل و جان کج
هغه څوک چي تـــوبه گار شي زړه يې پاک شي
رب غفور ده هـــم رحيم ده پر عصيان کج
هر مومن چي تـــوبه گار د ما مضي³⁰ شي

²⁹ له = لره

دملا اميرديوان

له آينده و ځان ساتي له هرزيان کج
 اول ځان تـــه نصيحت کړم بيا و بل ته
 (ملا امير) بيان وکړئ³¹ د هر تاوان کج

عاشقان سينه سوزان غواړي قدح
 ودربارته دي ولاړنلان گريان غواړي قدح³²
 هر عاشق چي دهجران تر مقام تېر شي
 گويانوی شو پيدا، وایم نشر³³
 بې صبري راخځه هېر صبر سکون کړ
 اوس له ډېرې تلوسې شوم سينه شرح
 په باطن کي درياب په جوش خروش ده
 پتې پنهان³⁴ يم پکښې غرق زه يم فرح
 خامکاران دي زيانکاران تر هغه وخته
 چي تميز ورمعلم و مېرې دنیکي هم داقبح
 چي آهن رنگه جوش ونه که په اور کښي
 يوه کيلي کله جوړېږي چي به قلف شي په افتح
 که د عشق په اور کښي نفس سوخته پخته کړي
 د زړه نوره دي شي پورته کل زمين کاندې اوضح
 شريعت درسول باغزه يې باغبان يم
 (ملا امير) بې ډنگوي هم په ضمني هم په صرح

د فراق زهرمي نوش کړي زړه خوله تلخ

³⁰ مامضی : تېرسوی وخت

³¹ وکړئ - وکړي

³² داغزل ډېرې قافيوي نيمگړتياوي لري.

³³ نشرح يوراز نظم دئ، چي دهلک د زېږېدلو پروخت دخوشالي. په خاطر په ډله بيزه توگه وبل کېدئ.

³⁴ اصل: پتې پنهم؟

دملا اميرديوان

زمـامـزاج شـو هـفته بيـ لـکه دـبلخ³⁵
 ستا وصال زمـاد واد هـر مرض ده
 پـه کارنه لـرم دوا دهند او جلخ³⁶
 دو وصال کوخه دي کوخه دي خلاصه جانانه
 رقيبـان پـه مـخه راغلل لکه ملخ
 اوس حيران يـم چي پـر کمه به تـبر بـرم
 لاربه خلاصه پـه غره شي که پـه سلخ³⁷
 هسي گـرم ده بازار د عـاشقانو
 سـورپه نه شي دسيـاه بندپه يـخ کلخ³⁸
 و عـاشق ته بيـ ژاپـه برخه ورکړه
 تل بـه ژاپي چي پـه زړه بيـ خنجر خرخ
 هرگياـه مي پـه باران خوشحالي کاندې
 (ملا امير) ده ډـر خـوشحال په برف پـرخ³⁹

مـور و پـلار و تـه هـيڅ مه ووايه پوچ
 مـرتبه بـه دي کـمتره سي ترمچ
 پاک سبـحان بيـ بيان کـري په قرآن کـسبي
 دوالديـنو دئ حق ډـر و باسـه غچ
 بيامي حق داسـه تاذا نـوده بيـ شماره
 نـه محکم بيـ تـينگـوه لکه سپين گچ
 بيا حقونه پـر هر چا د عـلما و

³⁵ وايي دبلخ هوا يوه هفته سره بله توده وي. دلته دغه ټکي ته ضمني اشاره ده.

³⁶ په اصل کې (جلخ) ته کښلي دي: نام وطن است

³⁷ غره دمياشتي لومړۍ ورځې ته او سلخ دمياشتي وروستۍ ورځې ته وايي.

³⁸ په اصل کې (کلخ) ته کښلي دي: سردی سخت

³⁹ اصل: فرخ. خوځنگ ته بيـ بيا ورته کښلي دي: فرخ شبنم راگويند. شبنم ته خوپه پښتورخه وايي اولدته بيـ دشعري ضرورت له امله (پرخ) ليکلی دئ.

دملا اميرديوان

دنبی میراث بی وری دی پـــه پیچ
 یومون پـــریبل مومن لـــری حقونه
 بنه محبت سره کـــوئی شیطان که تیچ⁴⁰
 له کفارو بـــه همپش منازعـــه کـــرو
 له کفارو ســـره دی زمـــورددین غیچ
 که خپل شیخ که دبل شیخ ته دست بوسی کړي
 تاله فیض وبرکت لاس بی کـــره مچ
 ترکـــوه خپلـــه رضادبل دپاره
 دمومن وزړه ته گـــوره نه بی لچ
 (ملا امیر) فقیر که هـــرڅو نصیحت کړي
 دانایان خدای پـــوهولي دجاهلوده خوله وچ

که مـــرگی درلـــره راغی ژوندون هیخ
 که وصال درلـــره راغی بېلتون هیخ
 دانایان پـــه قیل وقال ډـــر خوشحالېږي
 وجاهل ته قیل وقـــال مرگ ژوندون هیخ
 که طاعت دې پـــه مثال ریگ بیابان شي
 په ریابـــه شي برهـــم لکه گلون هیخ
 ځان صدف رنگه صفا کړه پـــه دریاب کښي
 بی دریابه سنگ کلوخ هم سفالون⁴¹ هیخ
 درقیمت دی پیدا کـــری په خپل صبر
 بی قیمتـــه پیسې ډـــری دمیسون⁴² هیخ

40 تیچ: دغوزار بدللو، لوبدلو آواز (پښتو پښتو تشریحي قاموس). دلته به دغوزار لوبه معنا راغلی

وي

41 سفالون = سفال = کودري

42 میسون: په معنایي پوه نه سوم. بنایي دمسیون = مسیو = بناغلی اړول سوی شکل وي. دشاعریه وخت کي ځیني اروپایي اصطلاحات (انگریزي او فرانسوي) افغانستان ته رسېدلي وه.

د ملا امیر دیوان

د مجنون د عشق خبرې چې باقی دي
ځني ورک ځان وچنهان وهم سکون هیڅ
که مجنون غوندې صادق یې نن دي وارده
د لیلی د وصال غم خوره نور غمون هیڅ
هر عاشق په خپل معشوق پسي مجنون ده
که معشوق وفا ونه کړه ششوا خون هیڅ
که عاشق یې پیروي د پاک قرآن کړه
بې له خدایه بې رسوله نور جبون هیڅ
(ملا امیر)⁴³ چې همپس ژاړې مراد یې ته یې
بې له تادي ټول باطل واره سمون هیڅ

د مخلوق په صفت مه شه ارجمند
گمنامي کړه چې دي رب کاندې پسند
که هر څولذ یذ طعم و خورې بې یاره
هیڅ به درنه کړې په خوله وزړه کښې خوند
په مجلس کښې داشراف و ښه ادب کړه
خبردار شه چې اواز نه کړې بلند
حرکات و سکنا ت که کلمات وي
په ادب کښې احتیاط کړه که یې هوشمند
بند و بست دا خورت کړه که دانایې
په کار نه ده ددنیایا پر بست و بند
پر دنیا بیه پاته نه شي هیڅ وگړې
که دمت حکم پروسې دخاوند
د طاعت دي خدای در کړې اسبابونه
نفس بندي کړه د طاعت په لوی کمند

⁴³ اصل: ملا امیر محمد. مادوزن د وارنې له خاطره ونه کښې.

دملا امیردیوان

خان محکم کـــر دخیل رب و بندگی ته
په عقبا بـــه نیک و بدشي درخـــرگند
بدبختی غلبه کـــرې پرهـــرچاده
(ملا امیره) خـــان ساته له مکر و پند⁴⁴

خوک بندمه شه د دنیا پـــه زیان و سود
خیل دلبر لـــره ورتگ تاله بهـــبود
پایمال کـــرې عاشقان جـــفاد ترکو
زه پایمال یم هـــم اسیریم هـــم مفقود
محصل دمـــرگ که درشي سهل کارده
نه چي درومي ترا ســـمانه د عشق دود
بې وصاله خـــه ژوندون بندگي نه ده
دو وصال دپاره بده ســـرپر سجد
که د عـــجر بندگي کـــرې خدای قبوله
ستادرون به شي خوشبوی تـــر لونگ عود
په هـــر غـــم پسي بنادي ده آیات گوره
پاک خلیل شو په امان غـــرق شونم رود
ســـودله خدایه زیان له نفسه پیدا کـــرې
په سبب د نفس هـــلاک شوه عاد ثمود⁴⁵
سخته روخ د آخـــرت زموږ پـــه مخه
اوس باید ده دي استغفار ویل د درود

⁴⁴ په دې نیم بیتي کې (بند) د نصیحت په معنانه دئ راغلی، بلکې (مکر و پند) دواړه اصطلاحاً د چل و فریب په معنار اغلي دي.

⁴⁵ اصل: په سبب د نفس هلاک شوه عادیان هم ثمود.

عاد و ثمود: عاد د سام بن نوح (ع) له نسله وه. د دوی له پاره خدای تعالی هود (ع) ورو لېږه خودنافرمانی. له اسیته د باد په تویان هلاک سول او ثمود د حضرت صالح (ع) امتیان وه. وایي دوی دنافرمانی. له امله ټول وسوځېدل.

دملا اميرديوان

شب وروزده کوچ وباردنبـونيازمنو
 لکه کوچ کـوي سحاب پـه بهارزود
 دغج جهازراته جوړکـړی خپل دلبرده
 نه پوهېږم چي به ووزم که به غرق شم په کېود⁴⁶
 وجودي وحدت⁴⁷ مـقام پـرمنصوراغی
 خني ورک فـرق دواجد هم دموجود
 خو اربنده ده درمانده په دوه جهانه
 (ملا امير) بيان کـوي خدای يې مقصود

دلبرياري کـړه ټينگه تـرپولاد
 خان يې يار کـړه په زاري وپه فرياد
 ترکـوه خپله رضاديار لـه پاره
 پـه يوه نظر بـه تاکاندي اوتاد⁴⁸
 ودلـبرته دي معلوم ظاهـر باطن ده
 که تاريخک وي که صفاوي که کساد⁴⁹
 هـر سرسړی چي دپاکانومجلس غواړي
 خان دي پاک کـړي له هر خبته له فساد
 هـره درخته چي شيرينه وي په باغ کنبني
 پرمالک يې قـدر د پروي تـر شمشاد
 که خـوک وکاندي نـظرو حقيقت ته
 بې له خدایه نـور مقصود هـمه برباد
 غيرو باسـه له ميانه پـر لار سم خه

⁴⁶ دانيم بيتی دغزلي تر بحرخلورڅپي زيات دئ.

کېودته يې په اصل کي کنبلي دي: درياي کېود

⁴⁷ اصل: دوحده وجودي.

⁴⁸ اوتاد دخدای ددوستانويوه ډله ده اودنړۍ په څلوروگوتوکي تصرف لري.

⁴⁹ کساد: هغه څه چي ناروا وي، يارواج ونه لري يايې خريدارنه وي (غياث)

د ملا امير ديوان

په وصال به يې معمور شې په خپل مراد
ددنيا په جاه دي هيڅوک غلط نه شي
گاهي سپوروي پسرسمند گاهي افتاد
هغه تخت چي په هواد سليمان تى⁵⁰
خو آخـرزيرزمين شـو بـي بنياد
ابراهيم بن ادهم چي خداى بادشاه كړ
بيا يې تر كه كـره دنيا په دين شونـباد
هر مومن دئ مبتلا په دوه مقصوده
يو ناقص ده بل كامل كه لـري ياد
دانا قصص مي دئ دنيا، كامل ايمان دئ
تـه كامله تينگوه ناقص نامـراد⁵¹
كامـلان چي جستجوى د آخرت كړي
نيك عمل يې دئ تـو بـه دلاري زاد
اول خـان ته نصيحت كـره بيا وبل ته
(ملا امير محمد ه) ژاړه په فـرياد⁵²

كلـمه مي ده ويلې ما پـرتا محمد
چي له رويه دي پيدا شو ه دادنيا محمد
(وه) راغـلي ډـر دينونه تـرتا وړاندي
ستاد دين محكمي تـره تـره چا محمد
نه زمين ونه اسـمان نه عـرش و كرسي
امكان نه لـري چي بر به شي تـرتا محمد
خداى در كـرې بلندي پـه دواړو كـونو

⁵⁰ تى = تلئ

⁵¹ نامراد ته په اصل كي ليكلي دي: بي فايده

⁵² اصل: ملا امير محمد ه ژاړه په زاري و په فرياد

دملا اميرديوان

له اوله يې پيدا کړه لويي ستامحمد
تسه سبب يې دهسه مه مسيباتو
رب سبب کړې دهسه واروسوامحمد
ستاگرهوان به ټينگوم پاکه حبيبه
ستاگرهوان مي شريعت مصطفامحمد
دوحدت په زمسانه کي توره شپه وه
تاريکه شوله زايله چي دي نورکړه تجلامحمد⁵³
چي پيدا کړ پاک سبحان نورده حبيب خپل
دمعشوق يې انعام درکړي ياک مولا محمد
ته دغيبو خزانه وي په وحدت کنيي
له وحدت را بيرون شوي پردنيامحمد
مابنده لسه لازم چي تل شاکريم
چي مشغول يسم په ثنا و صفت ستامحمد
اميد و اردش فاعت دپاک رسول يم
که شفيع شو⁵⁴ (۲) مابه خلاص کړي له گناه محمد
پسه رحمت سره بللي پاک الله دئ
رب بادشاه کړي د جمله ووانبيامحمد
يولک خير و ښت زره دي لښکرو مقرر
ته دټولو هم سرداروي هم بادشاه محمد
ستا په دين سرې⁵⁵ منسو خه کل اديان کړه
ستار بمرحوم کړي په رشتيامحمد
ډک روی دزمين ولسه غفلته ياسروره
ستاددين روښنايي شوه ترعرش بالامحمد

⁵³ دانيم بيتي د غزل تر نور و بيتو څلور څپې زيات دئ.

⁵⁴ اصل: که دی شفيع شو

⁵⁵ سرې = سره يې

د ملا امیر دیوان

عارفان چي رسېده که ولا هـوت ته
دغه فيض و برکت هـمه دئ ستا محمد
له عـدمه چي وجـود د هـستی راغی
ستاله هسته را پيدا شو هـ کل اشياء محمد
سـرچشمه يي د جـمله و و مخلوقاتو
ته آبخـوريي دا عـلی و دادنا محمد
عـالمان دي وارثان دين پـه رو بنانه
تـر قیامته ستاد دين دي خير خواه محمد
کافران مي تورزا غـان مخونې⁵⁶ تورو
نه بنایي پري چي به گله شي په باغ ستا محمد
ربه روی د پاک نبي زه خـوار عاصي يم
عفو هـ غـوارم معتکف ستاد درگاه محمد
خدای لوی کړی په لويي تر هـر مخلوق يي
هـم تر عرش هم تر کسي هم تر سما محمد
زه فقير خـوار يم دو عاگوي د مسلمينو
هـم د وارو علما و فقرا هم اوليا محمد⁵⁷
په توحيد کښي مي صادق کـري ستا په مينه
(ملا امير محمد)⁵⁸ دي غلام ده هم گدا محمد
محمد اسم محضه زمـور د نبي ده
په نـگين کښي نـو شته دانبيا محمد
دهـر مومن پر زړه مر قـومه کلمه ده
(ملا امير) غـريب ده ولي وار خطا محمد

⁵⁶ مخونې = مخونه يي

⁵⁷ دانيم بيستی هم د نورو نيم بيتيو په پرتله څلور څپې زيات دي

⁵⁸ دلته بايد (امير محمد) ټول درې څپې ولوستل سي.

د ملا امیر دیوان

تخت و بخت ز مور د بادشاه دې برقراروي
په سراج الملت والدین ده مسما محمد
چې پردې عمر د امیر حبیب الله خان وي
تر سایه لاندي يې ناست امتیان ستا محمد
ربه اباد نائب صاحب لــــري تر ډېره⁵⁹
اخلاص کښ ده د پېشوا هم د بادشاه محمد
تل مشغول د کندهـــار په ابادي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نزدې ده
(ملا امیر) فقیر دو عاگوی ده هر سبامحمد

که له یاره پـــریار راشي د وصال کاغذ
پرچشـــمانو قبلوي د خان پایمال کاغذ
که عاشق لــــره يې خط د قتل راشي
و عاشق ته معلـــومېږي چې ډرډ خیال کاغذ
د منصور چي عشق صادق و حال يې گوره
پاس پسر سردار خندان ورک و جنجال کاغذ
پایبوسې دي سخته گـــرانه ده صنمه
زه به نسمة⁶⁰ و مخ تـــه ستاد فال کاغذ
نادیده پـــرتامین شـــومه جانانه
راستولی دي خپل دوست له⁶¹ د جمال کاغذ
که مي سرو مال برهم شي ستا په مینه
(ملا امیر) مي نه غـــواړي د سرو مال کاغذ

⁵⁹ له نائب خخه يې مراد د کندهار د هغه وخت نائب الحکومه سردار محمد عثمان خان دی.

⁶⁰ نسمة = نېسمه

⁶¹ له = لره

د ملا امیر دیوان

امتي يــــم د نبي خــــير البشر سرور
ستاد ربار کښي تــــر هر چا ده معتبر سرور
له خپل نــــوره پيدا د حبيب نــــور کي
بيا پيدا ده له نور شمس و قــــم سرور
ناسوت پتــــه و د غفلت پــــه تاريخه کښي
ستا پــــه نور سره روښان کوه و شجر سرور
تــــراول اولين ده تر آخــــر آخــــرين ده
په شفاعت سره مخصوص ده په محشر سرور
ستا امت بــــه منتظر د شفاعت وي
د بخښن نارې بــــه کاندي پرا کبر سرور
ســــتا امت به و بخښي ته به راضي شي
بيا دي بخښه د نيکانو پــــه قدر سرور
د معصيت په رنځ رنځــــوريم دوا غواړم
د (ملا امير) دوا ستا شفاعت ده ضرر سرور

ډېر راغلي ستا غــــمونه زمــــا پر سر
زه خــــو شحال يم ياره مــــه شه مرور
پيدا شوې زما صورت د غــــم د پاره
قبول کــــړې مــــا بنده پر خپل بشر
په معنا کښي لوی نعمت ده غمې⁶² مه کړې
ډېر لذت لــــري تر قند و تــــر شکر
د عشق اورچي پــــه صورت⁶³ ونه لگېږي
که تــــه تــــه وي ته به نه شي اي غريبه

⁶² غمې = غم بې

⁶³ (صورت) بايد يوه خپه ولو ستل سي

د ملا امیر دیوان

که نه ته وې نه دي زه څه برابر
 په مجلس دخو وېرويانو که ورگډ شوي
 پاکيزه به ځني ځې لکه سپين زر
 تر دوه نېهره شه⁶⁴ ورتېر هلته مجلس ده⁶⁵
 ته سامع شه دشين هي⁶⁶ د زېروزور
 ستامقصود به تاته تي و جيم⁶⁷ (۲) انعام کړي
 دامقام دهغه ده چي قبول کړي د(ده) در
 دتوحيد ترسوزن ووزه که يکتايي
 که دوتايي ځان يکتاي کړه يک بشر
 خدايه (ملا امير) عامل دخپل بيان کړي
 چي تېريزي ترتوحيد سم برابر

جفادي اور لگوي صنمه ليري کړه نار
 ودي سوم سرتريايه خودبه کومه گفتار
 شيرين گفتار دجانانکه شنیده کوم ياره
 ترسرو مال يم ورتېر که کنسېنو ست زما پرکنار
 سيمين بدن دد لبر مثل بي⁶⁸ نه وي هيڅوک
 پتن په اورتل سوځي اوس پرما خواراغي وار
 ستاد بهار بلبلان شيرين زبان دي گويان
 ليري دي گرزني زاغانو گل تي⁶⁹ نه وينم لار
 رنخوريم زما مقصود هته بي همپش موجوده

⁶⁴ په اصل کې ورته ليکلي دي: از شهر دنيا و آخرت گذر کن.

⁶⁵ په اصل کې ورته کښلي دي: مراد مجلس مشاهده ميباشد

⁶⁶ په اصل کې ورته کښلي دي: سامع قرآن شاهاشو بمع عمل صدق

⁶⁷ په اصل کې ورته ليکلي دي: تاج

⁶⁸ بي = به بي

⁶⁹ تي = ته بي

د ملا امیر دیوان

دواله تاغ—وارمه پردردی پروت یم بیمار
غمازه مه ک—په هی هی نه پېژنې خپل پردی
زه دې دښمن گ—رندی مخ له درخم په تلوار
ستادهجران تلخگی پ—رملازم شبخیزی
برمن مکن ستمی ع—اشقان هست ناقرار
ستاد وصال په هوا س—رگردان یم ترآسیا
من چه ک—نم صنما پروت یم دا ورپرانگار
ربه په روی دحبیب ما ک—رې غالب پررقیب
تویی گل من عندلیب نیست م—رابی توبکار
چند س—وزم درآتش ترا باشد این روش
من غ—لام خدمتش م—ران مارازدیار
ملا امیر هست ف—قیر م—رید شیخ کبیر
م—راتوبه برتقصیر عفو خ—واهم زغفار

خ—م زلف تو پیچ و تاب لکه م—ار
ع—اشقان هست تشنه لبه دیدار
مجروح شد دل م—ن زدست جان ای صنم
که دیدار را ک—رې یاره زما دوا دپرهار
موس—م گل گل ، گل میشود شکوفه
غفلت مکن ای بلبل آمد بتون—وبهار
چه گناه ک—رده عاشق دل و جان برده معشوق
امانت کی میدهی ، دلبره و ک—رپه تلوار
هست خندان دل—برم ن—ظر بمن فگند
شب و روزم انت—ظار که را بنکاره شی نگار
سرگردان ش—وم دلبر استاد دیدن په هوا
دیدار بمن کن ع—طائهای دکفار وده نار

د ملا امیر دیوان

(ملا امیر) غلام د دلبر ستاد درگاه خاکستر
ربه زاري کومه مران زکـوچۀ دار

ستا په عشق کښي قبلوم د خان پېغور
هيڅ باک نشته که بر منډي يم که سرتور
نام وننگ راڅخه ورک شو ستا په مينه
اوس د عشق پراس همپش يم زرين سپور
د دنيا کور که خراب شي نقصان نه ده
خدای دي نه کاندې خراب د عقبا کور
د نيکي په زراعت که خان کړي ستري
پاک الله به شي خوش حاله هم غمخور⁷⁰
خووی د ترکو دئ چپاود عاشقانو
عاشقان واره مغموم په غم نسکور
رقيببان راتسه ولاړتوره په لاس دي
نه بېرېم خدای را کړي د عشق اور
که يوزخم دخ طار ابا ندي جوړ شي
په يوه گذار هـزار کړم شل او کور
که محرم زه د دربار دخپل اشناي شوم
په کار نه لـرم جنت حور غلمان نور
هغه څوک چي مستغرق في الفيوضات شي
خان کړي پت د زمانې دشرو شور
يوگوره، يوبوله، يووينه، يوغـواره
(ملا اميره) يک بين شهـه نه بي شب کور

ستاد عشق په شراب گـرزم مست خمار

⁷⁰ غمخوره يې په اصل کي کښلي دي: نبی عليه السلام

د ملا امیر دیوان

له ماورک خان و جـــــهان شوهم قرار
راشـــــه ونیسه خیرد عـــــاشقانو
چي حیات دي که مـــــمات دي که بیمار
ستاد عشق په رنگ مي ســـــور درون بیرون ده
نه پـــــوهېرم چي لاله شـــــوم که انار
ستاد درخـــــاوري به کرم په سترگو پوري
خپل چشـــــمان روښانوم له گرد غبار
بې تکلیفه مي نارې دي په هررنگ کښي
دهـــــو او از نغمه کړي واره وار
د تـــــوبې ونه که هر خـــــومپوه داره
ز مـــــاديار په رنگ به نه وي مپوه دار
که وفا کړې که جفا کړې مـــــراد (دي) خپل ده
ستا جفا ده سخته گـــــرانه دو فایم طمعدار
عـــــاشقانو خان سپارلی پر خپل یارده
(ملا امیره) خان سپاره پر حق ستار

خان بیغم کـــــر په له دنیا خخه لکه مـــــر
ستاد روح شـــــهبا زگذر که تر عرش لوړ
دا خلاص پـــــرمیدان باندي شه محکمه
بې اخلاصه و شیطان ســـــرې شو خور
ر به را کاندې تـــــوفیق پر طاعت باندي
د حساب په روح مامه کـــــرې په خط پر
غریبي د دنیا بنـــــه ده تېرېده کـــــرې
د محشر په روح مامه کـــــرې غریب اړ
ستاد یار د عـــــامو خاصو ، منعه نشته
زه در تلمه رقیب کـــــرم په بد ککر

د ملا امیر دیوان

تشنه لب یـــم دوصل جامونه راکړه
ماسیراب کړه تردنمن مې کـــړه ته لوړ
چي هـــجران دي دوصل له مخه راغی
بې زحمته هنجه وړای نه شي کاکـــړ
هـــرسړی چي کسب وکاندي هلاک شي
په دهان کښي يې هـــرشى وي لکه گوړ
ســـتادربارده دپاکانو دودنيکانو
(ملا امير) ده گناه کار په گناه خړ

راشـــه زما دزړه همدمه وکـــړه ناز
لـــه رقيبې مې زړه تلـــخ ده لکه پياز
ستامحبت مې پت پـــه زړه کښي وساتلی
په آخـــر راخه فاش شو دزړه راز
گـــوياني له خپله ســـوزه دهرچاده
خه به وایم زمـــاهمت شولکه باز
چي درون دچـــاپخته دعشق په اورشي
عاقبت تـــردهان وزي درپه ناز
خه بنده خـــه يې همت خـــه يې طاقت ده
چي ستادرله به درشي عـــاشق پایواز
دامید په درياب غـــرق لکه غواص يم
در به کله په لاس راکـــړي زما دمساز
جاهلـــان مې له طاعته غافلان دي
غفلت وړي گـــويامره دي په مجاز
(ملا اميره) گـــمنامي و خاکساري کړه
خپل خـــان بوله کم ترمخ هم تر تراز⁷¹

⁷¹ تاز: یوراز حشره ده. چورچورکه (پښتو پښتو تشریحی قاموس)

دملا اميرديوان

ستا وديدته زم ساڊ پرکڀري هوس
محروم مه کڀر ه ماغريب لکه مگس
دو وصال دباغ دي سخته گهرا نه لارده
گهرا نه ده چي فرياد کڀر دم دجرس
ستاد ديد خيال به ونه وزي زم ساله سره
که رقيب راته غونڊي کڀري خاروخس
سمندرنگه ساکن د عشق په اوريم
نه په مرم نه دوتول مرمه وس
ديوسف په شان بندي دغم په شاه شوم
دو وصال کاروان مي شه ډډر وډ پرپس
هر مرغه چي وي ايله په هواگرزي
چي بندي شي گالوي بسند د قفس
که وصال غواړي خدمت په اخلاص وکړه
په هر دم درته حاضر فريادرس
ستاد سترگه وکتو وايستم له حاله
پر دغه حال پېژنم کس وناکس
دا يقين ده چي دمگرگ سپاره به راشي
(ملا اميره) تاله خنده خندا هوس

ستا په فضل به خلاصېږم له خناس
تل جهاد ورسره کڀر يم په هراس
زما په زړه کښي اچول د خطر وکاندي
غواړي ما کڀري مسوس⁷² په ډډر سواس

⁷² مسوس: هغه څوک چي وسوسه ورلو بدلې وي.

د ملا امیر دیوان

که توفیق می خدای رفیق کر پرده باندي
 پرې بې نه ږدم بې — رگيه په خپل لاس
 چې د بنمن د چاپه کورشي حال بې⁷³ څه وي
 زما پر کور همپش ولاړ د بنمن آس
 را داخل زما په خوځونه نفس شيطان شوه
 بندگي مي په عذاب شوه وکره قیاس
 په تصدیق وپه اخلاص عبادت وکره
 ځان ساته قسوي د بنمن لـري خناس
 بنه صفا کور ره روح و زړه په ذکر و فکر
 خپل دلبر لـره ورځه صاف تر الماس
 هر عامل به جزا مومي د عمل خپل
 (ملا امیره) نیک پـرید و کره تل پاس

خدای در کورې ډېر دولت سنگ پاروس
 سـتا پـه زړه کښي مکان لکه پانوس
 د دولت دي هـوادار ډېر د بنمنان دي
 پسې گزني کيقباد هـم د قیانوس⁷⁴
 بنه دولت لـره زنانـوته نگاه کره
 پـر پیره شه که سردی وي که تموس⁷⁵
 تر سـه هاره بیداري کره غفلت مه کره
 که غـافل شوي پرتارغ کوي خروس
 که دي دادولت نگاه کـرته باد شاه بې

⁷³ بې = به بې

⁷⁴ کيقباد: د ايران افسانوي پاچا چې وايي سل کاله يې په خورا عياشۍ کې پاچهي کړې وه (غياث)
 د قيانوس: يو ظالم پاچا و چې وايي اصحاب کهنه دده له بېرې له بناره وتلي و او په غار کې پټ سوي وو
 (غياث)

⁷⁵ تموس: د گرمۍ موسم. د کندهار پښتانه تمونښ ورته وايي.

دملا اميرديوان

مقابل دي نه وينممه چين و روس
سنگ پاروس که داخل په لوی بازار کړې
خدای به درکړي خوشحالي تـر نو عروس
تکلیفات دشـر عي پند پر خپل سر کړه
(ملا اميره) بي تکلیفه لرگی نه کپړي ابنوس

په صیقل سـره گناه کـړه دزړه تراش
د توحید پـه نور غایب کـړه بد خفاش
که صادق یې امـر ونهی کـړه محکمه
په قـرآن کي نقش کـړي دئ نقاش
خـو باطله مـد عا د بنمن نه کـړي
مـد عا د بنمن دئ پـه شرعه پاش
ته آئینه دشـر ع نسه⁷⁶ و خپل مخ ته
ستا عیبونه به بنـکاره شي بې تلاش
هر بنده چي پـه اخلاص بندگي نه که
په قیامت بـه شرمنده وي مخ یې خراش
هر بادشاه چي پر سپاه دولت بسیار کړي
هر سپاهي وي تېر تر سر هم تر معاش
(ملا اميره) د و ن هـمته تـر هر چا یې
هسي کم یې د دنیا تـر ادنی ماش

په حصول دمقصود تل گـرزي دروېش
پرې بـه نه زدي خپل مقصود په زړه دلرېش
ترک وهـلې ده دنیا د خدای دوستانو
تر دنیا تېر شـو و محبت د خدای ورپېش

⁷⁶ نسه = نېسه

دملا اميرديوان

بي له جذبه دوه جـــــهان كله هبرپري
که مـــــجذوب شوې له تا پاته گاوومپش
طـــــريقه و عشق ته جذب الهي ده
ته عاشق بي که رب جذب کئ⁷⁷ درپش
که عاشق شـــــوي دغه لوی فضل درب ده
دا ســـــم ذات په تبغ زخمي زړه همپش
دخدای اسم ده سا کرتابه مسکور کړي
یک بيني ویک خو اني به کړي ستاکش
متنفر به له مخلـــــوق ظاهر باطن شي
کع دي ياروي که اشـــــناوي که دي خو پش
بڼه بيان د جذب عشق ده مـــــومانو
(ملا امير) بي بيان وکئ⁷⁸ خيراندپش

په خپل ژوند چي خپل يار نه کړي فراموش
خپل يار بـــــوله تابه کاندې زرین پوښ
و عـــــاشق ته دمعشوق صفت شکروي
په ظاهـــــره وي آرام باطن پسه جوش
په خپل عشق دطاعت بار پر معشوق سپک شي
پروانه که ددنيا پسه خريد فروش
عشق هـــــغه دی چي پر شرع موافق وي
مخاف له شـــــريعتته شيطاني حق فراموش
نه ده چا ميندلی عشق پسه کسب جانه
دالباس دهغه چاده چي بي رب کاندې وروپوش
دديداردي طلبگار عـــــاشق قان واره

⁷⁷ کئ = کړئ

⁷⁸ وکئ = وکړئ

د ملا امیر دیوان

همېشه وي سرگردان گرزې مدهوش
ملا امیره (که صادق يې پسه طلب کښي
شب وروزد جفازه رکه ته نشو
همېشه بيان د عشق کړه (ملا امیره)⁷⁹
په بيان کښي دي ثواب ده نه شي خموش

زما د زړه خيال تېرېده کاندې ترعرش
ارام نه که د دنيا پرفرمانې فرش
ستاد عشق له برکته مستغني شوم
دوه جبهانه راته هيڅ شوه لکه قرش⁸⁰
راڅخه هېرده رشي خوند شي په دهان کښي
نه پوهېږم چې د اتلخ ده او که ترش⁸¹
چې د عشق په اورمي سوي دل و جان ده
جنگ آسان شود اورس⁸² هم د حبش
ستاد عشق په جامو هسي مست خماريم
دنا کس اوس منت باري هم بارکش
رقيبان راته ولاړ ستاپه کوڅه کښي
پرورم مانوش کړي دی ستا برش
دوي چشمانې مي خلورشوي ستاپه لوري
منتظر درته ولاړيم په جنبش
توکل پر خپل خالق کړه (ملا امیره)
خپل خالق بياله تا کاندې سوال پرسش

79 اصل: ... ملا امیره فقيره

80 قرش: د يوې سکې نوم دی.

81 اصل: ... د اتلخ ده که شيرين ده که ترش

82 شاعر دلته (اورس = روس) له عامه محاورې سره سم راوړی دی.

دملااميرديوان

دخپل يار طلب کـــوه تل پـــه اخلاص
ځان غوټه کـــړه په درياب لکه غواص
عاقبت بـــه درپيدا کـــړي ترسرتېره
ته بـــه شې په دغـــه درکلان خواص
که دي ســـرله تنه بېل په غواصۍ شي
په عقبا بـــه پيدا کـــړي دسرقصاص
په طلب کښي دوصال که څـــوک فناشي
رب به ورکـــړي درجه دخاص الخاص
په تـــقوا و په اذکار زړه نـــرم کپړي
پـــه مثال لکه چي نـــرم ده رصاص⁸⁸
راشـــه پرېرډه دادنيا طلب ديار کـــړه
ته مسلـــم يې نـــه وليد بن عاص
ددنيا مـــحبت حـــجاب ده (ملااميره)
راشه ترکه دادنيا کـــړه په اخلاص

دمعشوق دربار له ځـــم لـــرمه عرض
که نـــقاب له مخه واخلي سرعوض
زه عـــاشق يم منتظر ســـتاو ديدن ته
ستا په ديد ستا پـــه رضا لـــرم غرض
که عـــطاراته ديدن کـــړي زما صنمه
زه څـــو شحال يم که وړيا وي که په فرض
بې له تامي هيڅ مـــقصود په زړه کښي نشته
پر عـــاشق باندي طلب دمعشوق فرض
عـــاشقان پـــه هجران سوي دي دلېره
ارام نه کـــړي يو ساعت پر زمين ارض

83 رصاص: قلعي (بيورازفلز).

دملا اميرديوان

هغه څو ځو ک چي توانگر په قناعت شي
زړه يې خالص شي د دنيا له سخت مرض
دانايانو لره لراشاره بس ده⁸⁴
(ملا اميره) جا هلان دي په زړه قبض

وخپل ياروت ته ژراده زمافقط
توکل پرتا، نه پرېل چاده زمافقط
بنه مي يار بنه يې ديدارده بې مثاله
ستاديدار ته ډېره تمنداده زمافقط
محروم ستاله ديداره هغه څوک دي
چي کافر وي دی د بنمن ستاده زمافقط
تل د زړه ډېگ په جوش د عشق په اور
ترچشانو مي خوناب گاه وبيگاه ده زمافقط
پخته کار عاشقان موج لکه درياب کړي
ځني ورک ځان جهان محبت پرتاده زمافقط
منصفان که انصاف وکړي په خپل ځان کښي
هيڅ منت به نه پرتاونه پرماده زمافقط
په عالم کښي منت بار شوي (ملا اميره)
د تهمت په پېټي ماته شوې ملاده زمافقط

څو به گور زمه ژوندي پردا بساط
طمع نه کورم چي پيدا به کورم نشاط
شیرين غم په غفلت راباندي تېر شو
نه مي وکړه بنه تقوا و احتياط⁸⁵

⁸⁴ اصل: ... لراشاره بس وکافي ده

⁸⁵ اصل: ... بنه تقوا و عبادت احتياط

دملا امیردیوان

دنیا خای د کوچ و بار هیخ باورنشته
وداناته ده خـرگند لکه رباط
زندگی کـرپه واره صرف په عبادت کبني
تېر بـه شې د باد په شان پرپل صراط
هیخ عـاشق به له رقیبه وېره نه کړای
که له یار سره یې نه وای اختلاط⁸⁶
د اسم ذات په تېره تیغ کـرپه زړه دو نیمه
(ملا امیره) ډېر بـه خو کړې انبساط

د عشق بار ز مـا په شاده سخت غلیظ
راته جوړه تـما شاده بخت غلیظ
عـاشقانو ته یې دام دزلـفوا یبني
عاشق بند شـو تر دابند نشست غلیظ
بد عـمل راته رقیب شو ز ما و خان ته
نیک عمل ده ز ما و خان ته تخت غلیظ
دغه تخت مي د باد شاه پر تخت بالاده
وربې نه کـرم ز ما تخت ته بخت غلیظ
راخه هېر د یار محبت کـرپه دوه جهانه
همبش سپورد عشق پـر آس یم سخت غلیظ
نن تناب دو وصال تینگ نسه محکمه
د اتناب ده ډېر د یار مخت غلیظ
عروه الـو ثقی رب بللی خپل قرآن ده
ته عامل شه (ملا امیره) د قرآن نوشت غلیظ⁸⁷

⁸⁶ اصل: ... که له یار سره یې نه وای سروکار و اختلاط

⁸⁷ په اصل کې ورته کنبلي دي: هرچه د قرآن نوشته شده است، همه احکام محکم است.

د ملا امیر دیوان

زه طامع يـم د ديدار لـرمه طمع
زه بلبل يـم د گلـزار لـرمه طمع
سياحـان چي سياحت پر زمين کاندې
زه سياح يـم د بهار لـرمه طمع
جوش خروش د عاشقانوپه سينه کښي
زه عاشق د فيض انوار لـرمه طمع
چي تشهيراختياروي هغه خامان دي
زه پخته د گمناميه، د قرار لـرمه طمع
نابالغ فقيران ډېر دي، پيري کاندې
زه بالغ د بڼه رفتار لـرمه طمع
په طريقت کښي نابالغ ډېر کسان دي
زه بالغ د طريقت يـم د دستار لـرمه طمع
کمينه بنده دخداي (ملا اميره) فقيره
د تاخون په وينو سور لکه انار لـرمه طمع

دلاله په شان زما داده د زړه داغ
ستاد عشق له غمو، نه لرم فراغ
د بلبل په شان طلب کوم د گلو
که مي وليدای ديار د حسن باغ
که صدف رنگه سينه شوه د چا صافه
په صدف کښي درو بڼان وي لکه چراغ
د حقيقت پسر گلستان بلبلان گرزې
کله بڼايي چي ورگډ به شي تورزاغ
(ملا امير) غريب درد منده ستا په عشق کښي
په وصال سرې⁸⁸ معطر کړه جان دماغ

دملا اميرديوان

خدای دي نه کاهيخ مسلم له عشقه صاف
چي له عشقه وي خالي ، ده بي انصاف
هر مومن ايـــــمان راوړی په خپل عشق ده
د کافرو چي عشق نه و حساب نه شوه له اشرف
د جاهـــــلو رجوع کله شي و عشق ته
عاشقان دخپل زرگي کاندي طواف
له ازله قاسم کـــــري بڼه قسمت ده
کافـــــران به په عذاب مومن معاف
پرزاهـــــد و باندي سپک بارد طاعت ده
سبب داده پـــــر محفوظ بي ده عشق چاف⁸⁹
هـــــغه چاته چي طاعت مرغوب محبوب شي
داهـــــمه ده واره عشق ، و کـــــره انصاف
د زاهـــــد و کفاف قـــــوت ولايموت دي
په زيادت بي حکـــــم کبېري د اسراف
سرگـــــردان اهل دنيا دي په طلب کښي
مـــــورپه نه شي مگر خاک شوشکم ناف
خـــــدای دي صبر قناعت زما روزي کړي
(ملا اميره) لـــــه خپل نفسه کړه خلاف

که صـــــادق بي له گناه کـــــره خان حنيف
په تقوا و عبادت کـــــره نفس ضعيف
دنيکـــــان و محبت د خـــــان عادت کړه
خـــــدای دي نه کاندي گـــــمراه د چا حريف
د جاهـــــلو له صحبت به بـــــعيد گـــــرزه
په صحبت بـــــه دنيکـــــان شـــــوشې لطيف

⁸⁹ ښايي چاپ وي؟

د ملا امیر دیوان

عشق بازي له میانه واخـــــــــــــــله که دانایې
په خپل ځان کـــــــــــــره جامه د عشق لفیف
پـــــــــــــه ویل دمحققانـــــــــــــو فـــــــــــــهم وکړه
هـــــــــــــرگفتن یې تـــــــــــــرمرجان و در ظریف
هـــــــــــــرکامل له خپله ســـــــــــــوزه تصنیف کړی
ناقابل ده (مـــــــــــــلا امیر) کـــــــــــــوي تصنیف

ماچي و خـــــــــــــوړل د یـــــــــــــار د لاس تریاق
راخڅه ورک شـــــــــــــو و وخت د صبح و د اشراق
ستاله حبه ما سیوا شوه فـــــــــــــراموشه
بیا پـــــــــــــه یاد د یار شیرین دهان بزاق⁹⁰
سرگردان و پای دوان شوم په عالم کښي
د عشق آس مي څابک ولید تـــــــــــــر براق
چي وصال مي د دلبر په کـــــــــــــوڅه وشو
دا خـــــــــــــلاص پـــــــــــــرمیدان پاته شومه طاق
له هـــــــــــــغه پس خوشحالي شوله راپېښه
بیامي ولید ځان جـــــــــــــهان شومه آفاق⁹¹
په ظاهر صورت مشغول یم له عالمه
ذمیه شـــــــــــــوله بدل پـــــــــــــه نېک اخلاق
(مـــــــــــــلا امیر) ده مـــــــــــــدرس د عشق په علم
دهـــــــــــــر بیت ثواب دې⁹² ډېرشي تر عتاق⁹³

ســـــــــــــتاد وصل د گلشن زمـــــــــــــا اشتیاق

⁹⁰ بزاق: دخولي نارو ته وايي. کله کله دخولي په معنا هم کارېږي.

⁹¹ په اصل کې ورته کښلي دي: برهوش آدم

⁹² دې = دي يې

⁹³ عتاق: د مينځواو مريانوا آزادول

دملا اميرديوان

خه به واييم دهجران دلوي فراق
زه ترسرو ترمال و خپل جانان ته
خداي دي نه كاندي زما قول په نفاق
په ژراسره زمابوتي کاني ژاري
خلاف نه ده دمعشوق عاشق مشتاق
بد عمل زم احجاب ديار له مخ شو
ورکپده دي د حجاب په نیک اوراق
د توحيد په درياب غرق شه حجاب نشته
بنه وصال به دي روزي کاندې رزاق
د قسمت برخي و هر چاته رسپري
منتظ ورت ته ولاړ دي تمول عشاق
دوه جهان چي له تاهير شوه (ملا اميره)
خه په کار دي خراسان ملک د عراق

بي جذب الهي به خوک پيدا کړي د زړه چاک
هغه به مجذوب کړي چي بي رب که سينه پاک
عامل د شريعت شه ته خضوع و انقياد کړه
تمثيل دامرکاندي زياتي نه لري هيڅ واک
که فضل درب وشي تابه کي⁹⁴ شاه شاهان
رتبه د عشق به در شي تابه کي⁹⁵ خس و خاشاک
هغه (مي) بختورده چي دي تېر تر نام و ننگ شي
محکمه شريعت وي پخپل دين کښي وي چالاک
د عشق مثال غمی ده دوه جهانه قيمت نه دي
فرض (بي) پتهپده دي چي له تانه شي بېباک

⁹⁴ کي = کړي

⁹⁵ کي = کړي

دملا اميرديوان

گوره هرزارع چي تخم خرڼه که په مخکه
حرام باندي خرمن دئ هم ثمر و هم خوراک
حال دالياووگذشته و وپسه داشان و
په درون کښې جوش خروش ودهيچانه و ادراک
خامان هغه کسان دي چي ظاهر جوش و خروش وي
نه وي دی تېرشوی ترننه سره افلاک
روح دده محبوس وي په ناسوت په ملکوت کښي
ذيقه يې سينه وي غريب گريزي گربوان چاک
خپل نفس ورتنه وایي تر تانسته (هيخ) ذاکر بل
که دی په داغلط شوتلخ يې کئ شیرين باغ ناک
بسکه (ملا اميره) خه ويل دي ترخوله خېڅي
فقيران دز ماني دي مبتلاخه ورتنه شاک

من وعن د کتاب ورک دهغه چاشي
چي د عشق دودونې⁹⁶ برشي تر د اووه سماک
درې ذکره په حديث کښي بيان شوي که خبر يې
يومي لساني دوييم قلبي دريم روجي ثناک
لساني مي لقلقه ده قلبي ذکر و سوسه ده
روجي مشاهده ده در سول په قول پاک
فرحت در روجي ډېر دئ که پورورغي سالک
پر (ملا امير) چي راغي همپشه ده فرحناک

هرمريددي خپل شيخ بولي پير کامل
تابه کاندې و مقصود ته پيرو اصل
سست يقين که مريددي دواصل و که

⁹⁶ دودونې = دودونه ئې (لوگي ئې)

د ملا امیر دیوان

دی به پاتنه معرا⁹⁷ شي بي حاصل
اول شرط دمريدي مي خپل يقين ده
که شرط ترک شي مشروط پاته شي عاطل
پرنواقص که کامل يقين خووک و که
ستاد پاره به ناقص پير شي کامل
هرمريدي و خپل شيخ ته تسليم کاندې
په دغه تسليم به شي بالغ عاقل
جماعت ورد وظيفه پرخان لازم کړه
تقوا خووی کړه دگناه نه شي عامل
دسلوک بيان مي کړي په پښتو دئ
(ملا اميره) فرق کوه دحق باطل

رانبکاره شوا داشنای حسن جميل
محسنات ددنيا شوه خووار و ذليل
بنايستي دد واپرو کونوسرکوزي که
چي بي وليدزماديار حسن اصيل
په کامل صفت موصوف زما دلبرده
خووک به نه وکي⁹⁸ سيالي کثير قليل
ترچشمانومي خوناب ستاله فراقه
نه په وهېرم چي قصير شي که طويل
په طلب دخپل جانان يم سرگردانه
پرې بي نه ردم که غرق شم په رودنيل
سرو مال زما فديه ترخپل جانان ده
(ملا اميره) صادق شه مه کړه تعطيل

⁹⁷ معرا: لوخ لپې

⁹⁸ وکي = وکړي

دملا اميرديوان

ستا و وصل ته حيران ده زمادل
شين توتي دگلستان ده زمادل
له فلکسه سنگ رېزي راباندي اورې
سرگردانه پرزمين هم پراسمان ده زمادل⁹⁹
خوب خندا راخخه ورک ديارپه مينه
خوډبه ژاري په طلب دخپل جانان ده زمادل
پر عاشق دمعشوق کله دلسوزي شي
دلسوزي مهرباني ته نگران ده زمادل
غم دعشق راخخه هېرکړه نورغمونه
ستاله غمه سرگردان هم نالان ده زمادل
دظاهردنمن که زرتوري په لاس وي
هيڅ باک نشته په عذاب له نفس شيطان ده زمادل
بندي کړي دي دهجرپه زندان يم
متنفردله اختلاطه دانسان ده زمادل
خان ملبوس دې ننگيه په لباس کړه
(ملا اميره) له جهان خخه ترسان ده زمادل

دساقی له برکته ملک گلزاروینم
پررگلانود بلبلوچونهاروینم
زه بلبل ستادگلشن يم بل گلشن خه کوم
خزان نشته ستاگلشن همپش بهاروینم
هرگلشن لره خزان شته له فلکه
په امان زه ستاگلشن له هراضراروینم
عاشقان مي بلبلان دياردباغ دي
ساکنان (مي) عاشقان زاغان فراروینم

⁹⁹ تردې نيم بيتي وروسته دوهم نيم بيتي څلورڅپي زيات دي.

د ملا امیر دیوان

نوشته مي پر محفوظ دفتر د عشق ده
تسلسل د عاشقانو واريه و اړوینم
مو منانو موني په عشق پیدا کړه
په عقبایې لویه گټه د دیدار وینم
له دیدار څخه محروم ټول کافران دي
عشق بې نشته دوی مقهوره د قهار وینم
بسه شیرین بیان د عشق ده (ملا امیره)
راشه وخت کتو تاه دئ اوس تلوار وینم

خدای را کړي پاکیزه دین د اسلام
دغه رحم درحمان ده لوی انعام
جماعت مي طریقه د پاک رسول ده
خبردار شه لومړنۍ ونه کړې بې امام
تارکان د جماعت به شرمنده وي
په عقبابسه مختورن وي هم بدنام
تل درود واسه تغفار وایه په ژبه
شفاعت به دي روزي شي د نبي خیر الانام
توکل تقوا همپش پرځان لازم کړه
د بنمن بند کړه د خضوع په محکم دام
بیا منقاد د خپل پادشاه شه که دانایې
محکومي ته همپشه کړه د حکام
(ملا امیر) غریب دوعا گوی دهر مومن ده
خصوصاً د خپل پادشاه هر صبح وشام

دیاردید لره ورځم بې پروبال یم
له دیدنه بې شرمم بې جمال یم

د ملا امیر دیوان

زه غلام ییم بېکاره دیار په کار کښي
کم همته بد هنره بد خصال ییم
بندگي دي قبلوم پر دوه چشمانو
یاره ته مي کړه قبول زه ډېر ملال ییم
رقیبانو سرگردان کړم په عالم کښي
ستاد ربار لره درختم بند په جنجال ییم
در قیب له هـمراهی مي سل توبې دي
نادیده یار مین کړی پرشین خال ییم
کیمیاگر (دي) دکیمیا په طلب گزوي
دیار وصل زمـاکیمیا په قیل و قال ییم
عاشقان کیمیاگران طلب دیار کړي
که غافل شوم له طلبه بد فعال ییم
د تغیر تبدیل لار نشته زمـاویار ته
په طلب بی دوصلت و دوصلال ییم
حیران پر مه و خان (ته) و جهان ته
ولي ورک خان و جهان شوي کمال ییم
زه منکر له بندگي د نفس شیطان ییمه
(ملا امیر محمد) بنده د ذوالجلال ییم

په ظاهر غریب مـلاباطن ملنگ ییم
په اسم ذات سره خوشبویه تر لونگ ییم
لوی اقلیم د مومن زړه ده بی پایانه
وربې¹⁰⁰ نه کړم له غماز سره په جنگ ییم
که لښکر د دښمن ډېر ده هیڅ باک نشته
پنځه غشي مي په لاس ناست پر پلنگ ییم

¹⁰⁰ وربې = ورپه بې

دملا اميرديوان

پنڄه غشي مي پنڄه فـرض لمونڄونه
که ماتينگ کـر هـه ولاڙديار پرتنگ يم
ديارنگ مي جـماعت دپاک رسول ده
مومنان بي¹⁰¹ تينگ ووه ناصح لنگ يم
پاک مسجد مي ده پالنگ مورباندي ناست يو
پرې بي نه ږدم که هرڅوپه صورت څورنگ يم
که وصلت له ياره غـوارې لارده ده
که مي تينگه کـر هـه دالارباد شاه اورنگ يم
افضل کړي خدای زمـوردين ترکل اديانو
که عامل دشريعت شـوم زه خوشرنگ يم
ستاد عشق له زخمه سورلکه سورگل يم
عاشقان دي واره سره ، نه چي زه رنگ يم
دو وصال طلب لازم پرمـا غريب ده
دهجران په اوردي سوي خـوار پتنگ يم
همراهي دي دينا نوپه کار نه ده
بهتر د اچي له بي دینو څخه پرڅنگ يم
که رویت مي په نصيب ستاله جمال شي
څورند سره همپشه لکه متنگ¹⁰² يم
دسراج الملت والدين بنه دبدبه ده
(ملا امير) دده دو عاگوي نه دپرتنگ يم

کباب کـرې دئ زمـازره اوردهجران
دغه اورهـجران ديارغوارم تاوان
په عـوض کښي وصال غـوارمه جانانه

¹⁰¹ بي = به بي

¹⁰² متنگ : کمند ته وايي (ظفر اللغات) او کمند دلومي په معنا دلته له بيت سره سرلگوي.

دملا اميرديوان

که وصال معاوضه شي نشته زيان
معشوقه له عاشقانو حجاب نه شي
دا ادب ده د عاشق معشوق ترميان
که عاشق لهره سل روح د خان پيدا شي
همگي به کي¹⁰³ فديه تر خپل جانان
په دنيا کښي بي بل حب و مقصود نه وي
کل مقصود بي وي دلبر، ژاري حيران
هغه خوک چي په نظر د معشوق نیک شي
بيا بي سرور کاندې د عشق پر آس دوان
د دنيا نام ننگ واره خني هېر شي
پروانه کړي د دنيا په سرود وزيان
کل همت بي وي مصروف ديار په حب کښي
بل حب نه کړي صادقان دي عاشقان
په بيان د عشق شيرين مي روح و جان شو
(ملا اميره) درپاشه پرسپين ميدان

ستاله غمه راته اور دئ کل زمين
بي مثال ده زماد لبر مخ بي رنگين
محبت زما و سويله ده و وصال ته
رقيبانه و راته کړي دئ کمين
بل اسباب د عاشق نشته بي له عشقه
د عشق اور په و سوي رقيب لعين
بي تکليفه هېڅ قاصد مقصود نه مومي
سرگردان دي قاصدان په زړه غمگين
اومي غوښي چي په دېگ کښي جوش ونه که

¹⁰³ کي = کړي

دملا اميرديوان

وېې نه خوړي که غني وي که مسکين
چي پخته د عشق په اور کښي عاشق نه شي
حساب نه ده په رتبه دکاملين
د خامانو خامکاري سوزو وگدا زده
تل به ژاري دی بعید وي له تمکين
په بيان د (ملا امير) هغه پوهېږي
چي سالک وي پخته کارزړه يې وي سپين

په تناب د زلفو بنديم د جانان
نه خلاصېږم که بنډمه دوه جهان
هيڅ مي وېره له رقيه غمازنه شي
پر خوان وينمه پيره د تور زلفان
شش طرفه فيوضات د جانان اوري
خالې نه ده هيڅ آفاق زمين اسمان
عاشقان همېش په غم کښي خوشحالي که
وصال غواړي پروا، نه کړي په هجران
که نن گوري تورو سپين ديار په خط کي
ته عامل شه همېشه گرز ترسان
نه حسب نه به نسب د چاپه کار شي
چي حاضر شي دمحشر په لوی ميدان
خوشحالي دنیک عمل ده ونيکانو
بد عمل به غمگيني شي دعصيان
که رضاد جانان غواړي رضا پرېږده
که جانان له تارضا شوڅه په کار حورو غلمان¹⁰⁴
درضادي طلبگاره خو اړبنده يم

¹⁰⁴ دانيم بيتی ترنور وڅلورڅپي اوږد دی.

دملا اميرديوان

(ملا امير) ده گناهـ کار غـ واري غفران

چي خالق تخليق وکئي¹⁰⁵ زمـ اذ ژوندون
بيا عاشق يې پر خـ ان کـ ږم راغي بېلتون
په خپل عشق سـ ره طالب زه دوصال شوم
شب وروزيـ م سرگـ ردان په جگر خون
نه پوهېږم زمـ ا په باب قلم څه کنبلي
چي يو غـ م وي نوشته که په زرگون
که مي ورکه خـ وب خندا شوه ستاله حبه
په کارنـ ه دي د دنيا ډېر نعمتون
نـ ور غـ مونه راخـ ه هېر ديار غمو کره
يار نيولي دي له مـ خ سـ ل حجابون
محـ رمات شهنـ اک شـ وه سل حجابه
له مذکـ وره تقـ واکانـ دي صالحون
په نصيب د عـ اشقانـ و عجز و نيا زده
ديار حـ ب د عـ اشقانـ وده ژوندون
تل مشغول ديار پـ ه وصل صادقان دي
سمندر غـ و ندي ساکن اور يې مسکون
تمام صورت مي ستاد عشق په اور کباب شو
(ملا اميره) تالـ ه اور د عشق صابون

معشوقـ ان د عـ اشقانـ و قاتلان
بې تقصيره ځني يـ و سـ ي دل و جان
په عالم کنبلي سرگـ ردان گريان وي
بيا يې قـ وت وي دزړه وينه دخپل ځان

¹⁰⁵ وکئي = وکړي

د ملا امير ديوان

ځني ورک صبر و سکون ديار پسه مينه
همپشه يې او بڼه کي ځي تر دوه چشمان
بې غمي شي پسر حرامه په دنيا کښي
د فراق او بڼکو تر ځان وگرېوان
دوه جـهـانه ځني هېر شي بې دلـبره
سرو مال کـري صدقه تر خپل جانان
په کـوڅه ديار ولاړې نام و ننگ وي
مـرتبه يې وي بلنده تـراسـمان
په اول کښي محبت بيا گـمنامي ده
(ملا اميره) گـمنام شـه که يې پوهان

له هـجرانه همپش ژاړم پـسه نارو
ديار ديد پر مـاشيرين ، تـرقند مسرو
درقيب پـسه محبوسـي بـه هيڅ بندنه شم
زه محبوس يـم دخپل يار پـسه زولنو
چي يې تـوري زلفي بيا پـرمخ خپرې کړې
عـاشقان سينه سـوزان په اند پښنو
رقيبـان يې راتـه کښـنول په څنگ کښي
اوس مي ولي پـه تـکړو¹⁰⁶ په سنگ رېزو
بـد بختي درقيب داوه لـه اوله
چي يې ذات دده پيدا کـر لـه اورو
بيا يې وکـر تـکبر پـسه سجده کښي
په کار نـه شـو عبادت دډېر کلو
رقيبـان مي دښـمنان دپاک ايـمان دي
(ملا امير محمد ه) ځـغله پـه گامو

د ملا امير ديوان

خال دي ايښی دئ پــــه میان کښي دابرو
 نن مجنون غوندي عــــذاب کړمه لیلو
 ودربار ته دي ملنگ پــــردوهه ناست يم
 ولاړ به نه شــــم مگر ديدرا کړي خيالو
 منتظر دي دديــــدن لکه بلبل يــــم
 خوبه گــــر زمه محرومــــه له کتو
 ياره جــــوره شکوفه پــــه زمستان کړه
 او که نه وي جان د مــــاغ مي کړه خوشبو
 جــــدايي ديار ترخه وصال شيرين ده
 که يــــو خله وصال کاندي نن پېرزو
 عــــاشقان دي شهــــبازان ديار په مينه
 سرگــــردان دي پر زمين پر لــــويو غرو
 ربه روی ستاد د دوستانــــوممي دروړی
 عــــاشقان کــــه منور په انوارو
 ستاد عــــفو مقام پت له هــــره چاده
 (ملا اميره) عــــفو غواړه په زارو¹⁰⁷

زمــــاپه زړه يارد عشق اورولگاوو¹⁰⁸
 بيايي روح راخخه يووړ غم بې نورولگاوو
 خو شحالي د زندگۍ را پوري غم شوه
 غم بې درونده هجران زور پر ما پورولگاوو
 د نفس باغ مي ســــتاد عشق په اورايره شو

107

په مقطع کي لږ څه تصرف سوی دئ. په اصل کي داسي وه:

ستاد عفو مقام پت له هره چاده زما دلبره

ملا اميره عفو غواړه په چراو په زارو

108

شاعر (ولگاوو) دخپلي لهجې سره سم کښلی دئ اوسنی لیکدود بې (ولگاوه) دئ.

دملا اميرديوان

یک بینی یکجہتی بیا پرما زروولگا و
مجوف زرگی می دک پسه سل فکرو و
دتو حید په نور شو دک عجب بی شور و لگا و
رقیبان حیران ولا پرزما و حال ته
دتو حید نور می پیره په رقیب اور و لگا و
دمعشوق پسه طلب ستري عاشقان ده
(ملا امیر) می په طلب سرخیل گورو لگا و

راشئ مونا نو دخپل رب ثنا گو بی کو و
محکمہ پرخیل دین شو و بادشاه ته دو عا گو بی کو و
راغلی اروسان دي دوی و مور و ته حیران دي¹⁰⁹
غیرت د دین به و کړ و مور به هم پهلوانی کو و
حیات دي ز مور بادشاه و ی کل اسباب برابر وینم
قتل به کفار کړ و مور پردوی شمشیر بازی کو و
پر خلافت د چار یار دي محکم ز مور بادشاه و ی
مغلوب دي کافران شی چی پردوی مور غالبی کو و
بد بخته کافران دي نا امید له قرآن دي
فتح به خدای را کړي د قرآن مور پیروی کو و
انگریز که اروسان دي ز مور جنگ خنخه ترسان دي
مومنان ټول شیران دي اوس پردوی به چا بکی کو و
ترسان می اروسان دي دلاوره مومنان دي
غازیان منتظران دي مور دوی ته کار سازی کو و

¹⁰⁹ دامیر حبیب الله خان په وخت کي افغانستان ته دروسانو دراتگ خبره له تاریخي مدار کوسره سمه نه خپزي. دشاعر مراد به یا په سیمه کي د بلشویکي نفوذ دخپریدو خطروي اودی به بی دروس د تجاوز په نامه تعبیروي او یا به نو پردرد باندی دروسانو پوځي تبری ته اشاره وي. دغه واقعہ د غازي امان الله خان د پاچهۍ په اووم کال پېښه سوې ده (۲۷ قوس ۱۳۰۴ ش) او په دې ډول نو تر دغه کاله پوري دشاعر ژوند هم یقیني کېدلای سي؟

د ملا امیر دیوان

کفار که هر خوډ بردی د دین عقل بی هېر دی
 بی جنگه بی نه پر برد و دخپل دین مورغاوری کوو
 قاتلان که مقتولان شو که پاته پر میدان شو
 سو د منده مومنان دي (ملا امیره) مو عظمی کوو

تـریوسف ډ پر بنایسته زمـور پیغمبرو
 ستاره ورته عاجـز شمس وقـمرو
 غلبه دنـور بی تپـره تـر هر چاوه
 په خـوبانو کنبی خرگند لکه زیر لـمرو
 دو حدت له باغـه درخته رانـبکاره شوه
 نه بی مـثل پـرزمین لکه نـبـتـرو
 دکـمال پـه مپوه پـره دغه درخته
 مـومنانو می نوش کـپـی بـه ثـمرو
 شا کـران د دې مپوې به سـر بلندوي
 تورزا غـان له دې مپوې خـخه کور کرو
 مومنان دي خدای غافل په دین کنبی نه کړي
 غـافلان لـه خپله دینه گاو و خـرو
 دطاعت بارچي بابا آدم پـه شا کړ
 مـومنان بی¹¹⁰ قبلـوي بارد پـدرو
 مـومنی ده نیکنامی د عـقبا گـته
 مـومنانو تپینگه کـپـه که می ضررو
 دنبی پـردین ثابت شـه (ملا امیره)
 سپی رقیب ثابتـه نه شـولوی خـطرو

ته آئینه دشـرع نسه¹¹¹ و خپل مخ ته¹¹²

د ملا امير ديوان

ستا عیبونه به بنکاره شي ته نیکبخته که بدبخته
 نبسه طاعت و بندگي د پاک الله کړه
 له ریا څخه ځان ساته ، نفس بدبخته
 سره اورونه دي په لاس د د بنمنانو
 ستا طاعت و سر و مال سوځي یک لخته
 ستا په بڼهر کښي بڼه کوته په دولت¹¹³ ډکه
 بېغم نه شي د بنمن ستاده په زړه سخته
 که ولاړ خپل کوته وي تر سهاره
 اوس باد شاه يې گوياناست يې پر خپل تخته
 د تقوا تبغ په لاس ونیسه محکمه
 درایله به کي¹¹⁴ د بنمن ستا تخت و بخته
 سرگردانه له خپل نفسه ډېر عالم ده
 (ملا اميره) جهادي شه مې پرېږده گرم ويخ ته

د دنیا که جستجوی پر داجهان که¹¹⁵
 که خدای هېروي آخرت لره تاوان که
 پر ججهان باندي ژړا ديار له حبه
 دا ژړا د محبت دخدای دوستان که
 چي د عشق په تبغ يې غوڅ د زړگي سر شي
 د فراق په اوبنکو تر ځان وگرېوان که
 د صادق عا شق ژړا ده پخپل ځان کښي
 که مخلوق ته شي ظاهر د ځان نقصان که

¹¹¹ نسه = نېسه

¹¹² دا غزل په اصل کي د (ت) په ردیف کي . ماد (ه) ردیف ته را نقل کړه .

¹¹³ دولت دلته د دنیا په معنا راغلی دی .

¹¹⁴ کي = کړي

¹¹⁵ که = کا

دملا اميرديوان

دين دنيا سره ضدین (دي) هيڅ شڪ نشته
په يوه ځای اورا و به کله مکان که
دادنيا که پخپل فکـر گلستان کـرې
عاقبت به يې خراب دمـرگ خزان که
منزه دئ عشق د نفس له خـوی خصلته
دامشکل ده چي ديدہ څوک بې چشمان که
جاهلانـو په دنيا دین بدل کـرې
ددنيا هـر پرده نه که دین نسيان که
که دانايي پـر خپل سرنيسه لاسـونه
وجاهل ته نصيحت ډـر عالمان که
ناصحان که نصيحت د دین بيان کـرې
(ملا امير) به يې قبول ږدول وجان که

محبت د خـداي دوستان بې خـداي نه که
په يوه زړه کـنبي به دوه محبت ځای نه که
په ظاهـر وړي له عالم باطن له حقه
مشاهده يې له خـدايه بل رای نه که
چي توانگـر د قناعت په خـزانه شي
هيڅ کـذر به د غنيا نو په سـرای نه که
احتياجـي بې خـپله ربه دبل نه که
روح وجـان به بې له خـدايه فدای نه که
عـاشقان دي طالبان ديار د و صل
که واصل شي و معشوق تـه وای وای نه که
په کـوڅه کـنبي د معشوق حيران ولاړوي
خوښ خـرم وي په حيرت کـنبي هم تلاي نه که
حال و قـال دي موافق شه (ملا اميره)

دملا اميرديوان

سالکان دي خدای خودبين خود نماي نه که

جام دمی پياپی نوش کره ما په ذوقونه
زړه مي سوری لکه نی پسه نغمو او ازونه
يار زمبابې وفا پسه جفادی عالمه
نقصان کل زمماخپل دگنانه دريا بونه
يار مي گل زه بلبل پسه ژراپسي مرمه
دبلبل سينه تل ترختلي خارونه
دلبري دلجووي رهبري دي غو ارمه
که ما خلاص په اخلاص کړي دغم له بارونه
ما غريب کره بعیدله شیطانه شديد
بدلوي سودايي پسه دنيا جنتونه
ما مريد کره قریب دگلشن عندليب
ستا حبيب ستا مجيب پر بنندم سرما لونه
بڼه جلال بڼه جمال شين دي خال ده صنمه
په ظهور دي خراب د کفارو ملکونه
ستا نظر شوو خنجر په مجروح مي خگر
سپين دي غاښ و انوار په روښان اسمانونه
ستا صديق ستا رفيق تر هغه و شفيق
يار غار دسردارد هجرت په مز لونه
پتولو خو بوان افضلين مي جانان¹¹⁶
به تری مه تری په آیات حدیثونه
ستا ابلق تر فراق و تپرشوی مطلق
ناز بردار ، راز کردار تر جمله حجابونه

116 دانيم بيتی په لږ تصرف را نقل سوی دئ. په اصل کي داسي و:
پتولو خو بوان پر ماگران افضلين مي جانان

دملا اميرديوان

دا بيان شـوعيان د(امير) پـه زبان
خـوش لسان درفشان دجانان صفتونه

د عشق اورمي پـرزړگي وکـړه پوښتنه
زما پر حال په چابکي وکـړه پوښتنه
شپږد اغـونه عشق را کـړي پرسينه دي
دازخـمونه دمـرگي وکـړه پوښتنه
ورنـخـورتـه که دوا دديدن ورکـړي
زما دوا ده پر هېزي وکـړه پوښتنه
بيکاره غـلام دياريمـم ورته ژاړم
نن د غـلام پر بېکاري وکـړه پوښتنه
هيڅ حاجت زمـا په کار و خدمت نشته
زما ژړا يار خـوښوي وکـړه پوښتنه
درقيب دلاسه ډـر پـه زړه غـمجن يم
نن زما پر غمگيني وکـړه پوښتنه
عشق جـهازشوگله يې کـړم په محبت کښي
ته مـهر يان شه پر غرقـي وکـړه پوښتنه
(ملا امير) پـه سپينه زيره تل ژړا کـړي
راشه زما پر غريبي وکـړه پوښتنه

الماسي خنجر پـه لاس زمـا د دلبرده
عاشقان پـه قتلوي دا يې هنرده
چي په برخه يې خـواري د سوزگداز شي
خـود به ژاړي چي زخمي يې د زړه سرده
هـغه خوک چي وي بېغم ديار له فکـره
سـړي نه ده پـه مثال دگا و خـرده

د ملا امیر دیوان

دمحبت په اوربې سوي په کلونو
چي وصال راباندي راغي نن اخترده
غلامي مي په اخلاص دکامل وکړه
اوس ماډون شوم دکامل هسي نظرده
وخادم ته دمخدوم فيض رسېږي
هيڅ شک نشته درسول دخولې خبرده
عاشقان (بې) وديدن ته هوسېږي
ځني پاتسه نام و تنگ وسيم وزرده
صادقان ديارپه مينه هغه څوک دي
چي په لاس (بې) همپشه دعشق دفترده
عاملان دشريعت مي فايضين دي
پاک الله ځني راضي هم پيغمبرده
عاشقان ترسروم سال ويارته تېردي
چي ليدلی بې جانان په خپل بصرده
ديارميني تورکودي کړم په جهان کښي
خاکساري مي جوړه کړې پرخپل سرده
گمنامي لويه رتبه ده (ملا اميره)¹¹⁷
اختلاط دزمانې دپرشور وروشرده

که وصال داشنای غواړې روغ دغه ده
بياڅه نه شي دمـرگي سخته نارده ده
نن دي وارده چي راکب پرخپل مرکب بې
له مرکبه که شيوه شوې توره شپه ده
په تياره کښي څوک رسېږي ومقصودته ؟
لوي مثال دئ نيکي واخله لارښکاره ده

¹¹⁷ اصل: گمنامي لويه رتبه ده ملا اميره فقيره.

د ملا امير ديوان

کــمبختان مي غــافلان ديار له ذکره
 لــغزیده وي و خپل نفس ته مسخره ده
 پــر همت د زاهدانو آفرين شه
 نفس شيطان يې پــه عذاب بنه تماشه ده
 پيروي د پاک قــران مو په نصيب کړي
 چي همبش ز مورپه خــوله وردو وظيفه ده
 په نصيب مــو شفاعت د پاک رسول کړي
 پاک سبحان بې کي¹¹⁸ خوشحال کړي و عده ده
 له دې خپلي بــد بختي خخه په عذاب يم
 گيله نشته پر هــر چا مي توره شپه ده
 هــر عاشق شيرين گفتن شيرين زبانه
 (ملا امير) مي درياشي ډکې¹¹⁹ ســينه ده

هغه څوک چي صادقــان وي ستا په مينه
 محبت بې¹²⁰ همبشه پــر خپل يار وينه
 اول حال د سالک دادئ اي درو پــشه
 چي پــه حـب کي دخپل شيخ به فناه شينه
 حقيقت د حـب بې هلته ظاها ررېري
 چي د پاک رســول په شرعه عمل وينه
 دويم حال د صادق داده په محبت کښي
 چي د پاک نبي پــه حـب کښي فنا وينه
 دريم حال فنا فی الله بــولي طالبه
 بې له ياره مــا ساواکل ترک وهينه

118 بې کي = به بې کړي

119 ډکې = ډکه بې

120 بې = به بې

دملا اميرديوان

هغه عشق نه دئ بل خسه دئ دروغ وايي
چي خالي به له دې درو جو خوک وینه
هرچي لارد شريعت يې وي پرې اينبي
ره برده شيطان اورتي¹²¹ خکوينه
که باوردي پسه آيات و حديث کپري
ملحدي پسه طريقت کني ډېره وینه
هغه خوک چي مستقيم پر شريعت شوه
پسه سپين مخ به آخرت لره ورځينه
خدايه عشق مي برابر شريعت کړي
چي مقام دموحدی، مي روزي شينه
(ملا امير) غريب صادق کړي ستاپه مينه
امان را کړي په توحيد کني له لعينه

ستادهجران په اوروسوی ارامي غواړمه¹²²
زړه مي زخمی داستاله لاسه دوايي غواړمه
دوايي وصل دجانان گنج نوري غواړمه
زه خوار مسکين یم بې تسکين زه دلجو بې غواړمه
ستاد محبت په درياب غرق صدف دري غواړمه
زه غواص تېر (يم) ترخپل سراجرت قوي غواړمه
له دواړو کونويم بېغم روشندلي غواړمه
له پخته گانومي حساب کړي گمنامي غواړمه
سيروسلوک راباندي تېرشو مقبولي غواړمه
نفس وشيطان مي د بنمان ستامهرباني غواړمه
زم مشرب دنقشبند پير مجددي غواړمه

¹²¹ اورتي = اورته يې

¹²² دې غزل ته پر سرکنبلي دي: مناجات فقير ملا امير محمد

دملا اميرديوان

تاچندبه ســـــوزيمه نورمحمدي غوارمه
درعشق توسوختيم دروصلت رهنمايي غوارمه
عمرم عبث گذشت درطاعت عمرثاني غوارمه
پيرمي اولاددعـــــمريارپيرقريشي غوارمه
ملا امير(خواريبي دامنگيرزي¹²³ غلامي غوارمه

په خـــــويانـــــو کبني کلانه راشه راشه
زمـــــادزپه محبه گـــــرانه راشه راشه
پيروي دي قبلـــــوم پـــــردوو چشمانو
ته يي نورزمـــــاد چشمانه راشه راشه
زما دپيرنـــــوربه رهبرشي ستا ترنوره
ستانوربه شي رهبره ترسبحانه راشه راشه¹²⁴
(دا) ستانـــــورده وسيله زماو وصال ته
تـــــه همبش پـــــرخيل رب گرانه راشه
مـــــحبت ديارافضل تـــــردوه جهانه
ته يي زمـــــادزپه ارمانه راشه راشه
په کامل صفت موصوف تـــــرکل عالم يي
باطن نـــــورظاهـــــرانسانه راشه راشه
ستامت هـــــمبشه فـــــخرپه تاکاندي
تـــــه ســـــرداريبي دنيا نه راشه راشه
ډېردي قـــــدرهم حرمت پرخيل خالق ده
کامل ميره دخـــــوياننه راشه راشه
کمينه امتي ســـــتاييم پاک رســـــوله
زه (اميرمحمد) ســـــتاد غلامانه راشه راشه

¹²³ زې = زه يي

¹²⁴ دغه بيت دري څپي زيات دئ. (هوتک)

دملا اميرديوان

عشق سـرسري نه ده چي له سره دي بدرشي
محبت عارضي نه ده چي له زړه خخه بدرشي
بيان د عشق کـومـه و سالک ته يې بنيمه
مشتق له عشقيه دئ چي پيچان پر بل شجرشي
عشقيه مي هغه شی ده چي غالب شي پرگياه
ذات دگياه ورک شي عشقيه مي پراظهرشي
مثال دمومن داده که انصاف لـري منصفه
که عشق باندي غالب شي ترگياه (بي) حال بترشي
عشق ده په دوه قسمه ته يې زده کړه اي سالکه
يومي رحمانی بل شیطانی که دي باورشي
شیطانی هغه ته وايي چي نقصان د شريعت وي
ناري تجلې ويني په غلط مي گاوو خرشي
رحمانی هغه ته وايي چي پر شرع مستقيم وي
شوارق به دانوار فيوضات باندي مطرشي
تميز ددي دوو گران دئ د خطر خای يې دغه ده
سالـم به ترتيب پرې هغه خوک چي بختورشي
زه (ملا امير) فقيريم په بيتوکـمـم بيانونه
محناج زه دو عايم که پر ماد خدای نظرشي

بدبخته زمانه شوو له طاعته غافلان دي
ودين ته يې شا کـرـې په دنيا پسي روان دي
بيدار شئ مومنانـو لوی سفر لري په مخه
نکير منکر به در شي سوال جواب يې په ايمان دي
کامل که دي ايمان و هيخ دي و بره خطر نشته

¹²⁵ عشق پيچان يورازگياه ده، چي پر نور و گلا نورا تا و پرې.

د ملا امير ديوان

راووزه ونيكي ته بد عمل دي د خان زيان دي
فهم و كه (اي) مومنه عاقبت دادنيا پاته
محصل دهرچا مرگ دي خني پاته يتيمان دي
سپين زړه دي تورېري گناهونه دي ډېرېري
صيقل (بي) اسم ذات ده شريعت كه پر اوړاندي
پنځه روخي ژوندون دي عاقبت به روانېرو
ژاره (ملا اميره) نفس شيطان دي دنمندان دي

يوه درخته يې نهال كړه په قدرت كښي¹²⁶
خلور بناخ (بي) وريپدا كړه په زينت كښي
هر (يو) بناخ له گوناگون مېوي خخه پرده
زاغان خني محروم بلبلان گله په وصلت كښي
بلبلان چي همېشه پر گل مين ملامت نه دي
معطريې دل و جـان په حقيقت كښي
چي بلبل غـوندي صادق په مينه نه شي
دامشکل ده چي به گـله شي په جنت كښي
ساكنان دهغي درختي هغه څوك دي
چي ترسرو تر مال تېر شي په محبت كښي
مـثال د درختي ذات د پاك حبيب ده
چاياران يې خـلـور بناخه په قربت كښي
بلبلان مي عـاشقان دخداي دوستان دي
رب وركړې خـوشحالي په آخرت كښي
زاغان مي كـافـران منكر الحق دي
محرومي شـوله وريپښه په خلقت كښي
په اول كښي مي ابيات مـغلق ويلي

¹²⁶ داغزل په اصل كې د (نې) په رديف كې وه.

د ملا امیر دیوان

په آخريې معنی گوره په وضحت¹²⁷ کښي
ر به سر و مال قـربان زما تر نبي کړي
(ملا امير) غريب غلام تل په خدمت کښي
عاشقان ديار جـفا پرو فابولي
(ملا امير) فقير مغموم ده په هـجرت کښي

د خپل اشـنای ديدن له تلمه په تلوار...
زه خبر نه وم چي په مخه رقيبـان راځي
ديار دغم گـردو غبار زما پر ځان راځي
ديار له عشقه مي خوناب نن تر چشمان راځي
(را) ميسر به وصال نه شي بي ژړا عالمه
د فراق او بنکي مي به پري پر گربوان راځي
دا دنيا که همگي گل وگلـزار شي
عـاقبت به شي فنا دمرگ خزان راځي
څه دغم ژوندون بي زما په قسمت را کړ
بي له ياره د عشق دو دمـي تـردهان راځي
زما په او بنکـو هـيڅ اثر پر جانان نه شي
زما پر حال نن په ژړا زمين اسـمان راځي
سرگـردان و پايـدوان پـردا دنيا يمه
ترک به نه کړم ستا طلب که هر څو زيان راځي
د جنت تـرگلـو زياتي تـماشه ده
چي مستغرق شم ديار فيض لکه باران راځي
که وفانه کـري نن دژوند رـمق باقي ده
او که نه وي (ملا امير) غـريب گريان راځي

¹²⁷ وضحت = وضاحت ، څرگندتيا

د ملا اميرديوان

ستا جـــــفاده همپشه مـــــاژپوي
رقيبـــــان يـــــه نصيحت مـــــا خندوي
زه حيران يـــــم چي ژړا کـــــم که خندا کـــــم
نه پـــــوهېږم چي يارزمـــــا څه خونسوي
د جـــــرس له حـــــاله حال زما معلوم شو
تـــــرخندا زمـــــاژړا يـــــا ر قبلوي
دا د نيا د ژړا ځـــــا ي چي بېغـــــم نه شې
ستا ژړا لـــــره اجـــــرت يار در کوي
دا جـــــرت حساب مي خپله زندگي ده
عـــــاقت د صـــــورت حجاب پاره کوي
دمحشر پـــــه روځ بـــــه نیک و بدنکاره شي
دا نايـــــان مي نیک پـــــه بدنه بدلوي
آئينه د زړه صفا کـــــړه له هـــــرزنگه
(ملا اميره) خدای رحـــــمان ده رحم کوي

عـــــاشقان دي بيماران پـــــه زړه زخمي
د ديدن زکات غـــــواړي پـــــه مسکيني
هيڅ حـــــاجت يې د دنيا په چاره نه وي
نه پـــــه کاريې وي جنت غلمان حوري
د خپل يار ديدن يې ځـــــوښ تر دوه جهان وي
قاسم کـــــړې بـــــه قسمت دئ ازلي
د توحيد د باغ مي هـــــر عاشق بلبل ده
ودې باغ تـــــه بل مـــــرغه لار نه لري
د گلانـــــو وسيل بي بـــــهاره نشته
د ديدار روځ لـــــوی بـــــهاره کامي
په نصيب دي بڼه ديدار په لـــــوی بهار شه

د ملا امیر دیوان

(ملا امیره) جنت پر پرده د دیار شه محبتی¹²⁸

**

*

*

*

*

¹²⁸ تردې غزلي وروسته دنسخې په پای کې د (زمامقصود) رکاب راغلی دی، خو نسخه پرمه دې ځای نيمگړې ده اوزه نه پوهېږم چې څو پانې به يې لوبدلې وي (م. هوتک).

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**